

NAISTEN KESKEN

Voimaannuttava ryhmätoiminta päihteitä käyttävien naisten asumisyksikössä

Tuija Pakkala ja Satu Lintunen
Opinnäytetyö, syksy 2010
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Lintunen, Satu & Pakkala, Tuija. Naisten kesken. Voimaannuttava ryhmätoiminta päihteitä käyttävien naisten asumisyksikössä, Järvenpää, syksy 2010, 71 sivua.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä Järvenpään yksikkö, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella yhteisöllisyyden vahvistumista ja voimaantumisen kokemuksia ryhmätoiminnan avulla päihteitä käyttävien naisten asumisyksikössä. Ryhmätoimintaan osallistuvien naisten yhteisöllisyyttä tarkasteltiin heidän omassa asuinympäristössään. Pyrkimyksenä oli selvittää, voiko ryhmätoiminta vahvistaa toimintakykyä ja luoda valmiuksia itsetunnon ja minäkäsityksen kehittymiselle, jonka avulla olisi mahdollista saavuttaa mielekkäämpää elämää. Kuusi ryhmätoimintakertaa suunniteltiin yhdessä naisasukkaiden ja henkilökunnan kanssa. Opinnäytetyössä luotiin myös katsaus naisten päihdeongelmaan ja siihen vaikuttuviin tekijöihin.

Opinnäytetyössä käytettiin etnografista tutkimusmenetelmää. Etnografisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii asettumaan mahdollisimman lähelle tutkittavan asiaa. Päihderiippuvaisten naisten kohtaamisessa oli tärkeää yhteyden luominen ja vuorovaikutuksen syntyminen. Parhaiten lähelle pääsi, kun vietti aikaa heidän kanssaan ja oli kiinnostunut kokonaisvaltaisesti heidän elämästään. Etnografista tutkimustapaa käyttämällä oli mahdollisuus päästä tutkimaan naisasukkaiden arkea ja tuntemuksia heidän omassa yhteisössään. Etnografinen tutkimus koostui erilaisista aineistonkeruutavoista. Havainnoinnin, keskusteluiden ja kenttämuistiinpanojen lisäksi valokuvattiin yhteisiä ryhmätoiminnassa syntyneitä tuoksia ja haastateltiin avoimella haastattelulla pientä ryhmää. Kentällä olon lisäksi pidettiin tiiviisti yhteyttä sekä tutkijoiden kesken että asuntolan henkilökunnan kanssa. Yhteiset pohdinnat ja keskustelut kirjattiin.

Tutkimuksen yksi johtopäätös oli valmiin yhteisön haasteellisuus. Yhteisössä olivat jo juurtuneina tavat, säännöt ja hierarkiat niin hyvässä kuin pahassa. Tutkimuksessa selvisi, kuinka innokkaita ja keskittymiskykyisiä päihteitä käyttävät naiset voivat hyvinä päivinä olla, jonka voisi tulkita voimaantumiseksi. Toisinaan ryhmätoiminnan käytännön toteutus oli haasteellista ja usein ennalta arvaamatonta. Oman haasteensa toi yhteisössä sallittu päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat.

Asiasanat: etnografia, naiset, päihdeongelmat, voimaantuminen, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Lintunen, Satu and Pakkala, Tuija.

Between women – empowering group activities in a residential unit for female substance abusers. 71 p., 3 appendices. Language: Finnish. Järvenpää, Autumn 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to evaluate the impact of group activities for the women in a substance abuse residential unit focusing on the empowering of the women and strengthening the community. We organized for the women six group activities which were planned and arranged with the women in the residential unit. The purpose of the group activities was to find out if it can strengthen women's ability to take action, improve their self-esteem and improve the quality of their lives.

The ethnographic research method was used in the study and the research material was compiled with methods such as observation, conversation and interviewing. It is significant in the ethnographic research method that a real effort is made to get as familiar as possible with the life circumstances of the subject. Best results with the female substance abusers were achieved when trust was built, connection made and real interaction accomplished. Ethnographic research as a method gives an opportunity to gain insight of what it is like to live in the community and how women experience it.

The main result of the study was that a ready-made community is a challenge. The community has its habits, rules and hierarchy both in a negative and in a positive way. According to the research women in a residential unit can be very enthusiastic and they have a strong ability to concentrate when they have a good day. Sometimes group activities were difficult to carry out and the outcome unpredictable. Challenges were faced also because substance use was not forbidden in the residential unit and some of the residents also had mental problems.

Keywords: ethnography, women, substance abuse, empowerment, community

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET	8
2.1 Ryhmätoiminnan tavoitteet naisten asumisyksikössä.....	8
2.2 Voimaantuminen	8
2.3 Yhteisöllisyyden vahvistuminen	9
3 RYHMÄTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT	11
3.1 Naisten asumisyksikkö	11
3.2 Naisten päihteidenkäytön ja roolin muuttuminen yhteiskunnassa	13
3.2.1 Myyttinen naiskuva	15
3.2.2 Naisten päihdeongelmaan vaikuttavat tekijät	16
4 ETNOGRAFIAA NAISTEN ASUMISYKSIKÖSSÄ.....	18
4.1 Tutkimusmenetelmän valinta.....	18
4.2 Etnografinen tutkimus.....	18
4.3 Aineiston keruu ja analyysin teko	20
4.4 Kentälle meno	23
4.5 Eettiset kysymykset.....	24
4.6 Tutkijan rooliin asettuminen.....	25
5 RYHMÄPROSESSIN TOTEUTUS.....	28
5.1 Tila.....	28
5.2 Tutustutaan ja suunnitellaan.....	28
5.3 Haastattelut	30
5.3.1 Ulkona on kaunis syksyinen ilma	30
5.3.2 Kyllä me tehdään, jos joku järjestää.....	32
5.3.3 Lennokasta ajatusten vaihtoa	33
5.3.4 Meille kans kun Sälissäkin tehdään	34
5.4 Ryhmätapaamiset.....	35

5.4.1 Pullan tuoksua	35
5.4.2 Yhteisössä reagoidaan	37
5.4.3 Naisellista kauneutta.....	38
5.4.4 Väärä päivä ja aika	40
5.4.5 Joulun odotusta.....	41
5.4.6 Joulun tuoksua.....	42
5.5 Palautekeskustelut	44
5.5.1 Se siitä ”virallisesta” haastattelusta.....	44
5.5.2 Kahvia, pullaa ja jäähyväisiä.....	45
5.5.3 Työntekijän mietteitä.....	47
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	49
6.1 Tavoitteiden toteutuminen	49
6.2 Hyvä aika, huono aika	50
6.3 Jotkut osaavat kaiken, mä en mitään	52
6.4 Turvallinen ympäristö	54
6.5 Tiivistä ja tunnelmallista.....	55
6.6 Mukavia muistoja ja ilmaista pullaa	55
7 POHDINTA	57
7.1 Pohdintaa opinnäytetyön alkumetreiltä.....	57
7.2 Oman työskentelyn pohdintaa	58
7.3 Pohdintaa asumisyksikön naisten päihteiden käytöstä.....	60
7.4 Ryhmätoiminnan merkitys	61
7.5 Eettistä pohdintaa.....	63
LÄHTEET.....	66

Liite 1: Ryhmätoimintaa naisten asumisyksikössä

Liite 2: Kuva 1:Työn touhussa ja Kuva 2: Valmiit tuokset

Liite 3: Kuva 3: Joulun odotusta ja Kuva 4: Tunnelmaa ja tuoksua

1 JOHDANTO

Aiheemme on tämän hetken yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna ajankohtainen. Naisten päihteiden käyttö on tutkimusten mukaan lisääntynyt miehiä voimakkaammin ja samalla sukupuolten väliset alkoholinkäyttötavat ovat lähentyneet toisiaan. Naisten päihdeongelmaan liittyy lisääntynyt syrjäytymisriski sekä asunnottomuus, johon yhteiskunnan on etsittävä toimivia ratkaisuja asumisyksiköiden ja sen tarjoamien palveluiden avulla.

Keväällä 2009 Helsingin Diakonissalaitoksen Kansalaistoiminta-areenalla tarjoutui meitä kiinnostava opinnäytetyön aihe. Kansalaistoiminta-areena on yhteisöllisyyttä korostava hanke, mikä järjestää kulttuuritapahtumia ja toimintaa Alppikadun toimipisteessä. Kansalaistoiminta-areena etsi opiskelijoita järjestämään yhteisöllisyyttä lisäävää ryhmätoimintaa yhteistyössä heidän kanssaan. Tarkempia rajauksia ei tilaajalla siinä vaiheessa ollut. Ensimmäisessä yhteisessä palaverissa päädyimme järjestämään toiminnan naisten asumisyksikössä asuville naisille. Ryhmätoimintaa ei ole aikaisemmin kohdistettu pelkästään naisten asumisyksikön naisille, vaan toimintaa oli ollut tarjolla kaikille halukkaille päiväkeskus Sallin tiloissa. Salli on asunnottomien naisten tukipiste, jossa voi pestä pyykkiä, keskustella, osallistua harrasteryhmiin ja viettää aikaansa. Kansalaistoiminta-areena ja Salli ovat samoissa tiloissa Alppikadulla. Viemällä ryhmätoimintaa asumisyksikön yhteistilaa pyrimme saavuttamaan myös ne henkilöt, jotka eivät käytä Sallissa olevia harrasteryhmiä ja toimintatuokioita. Toteutimme ryhmät avoimina ryhminä, joihin kuka tahansa asukas sai tulla mukaan, tai olla katselemassa muiden tekemistä, päihdetilasta riippumatta.

Kiinnostuksemme ei ollut vain toiminnan järjestämisessä, olimme myös kiinnostuneita ryhmätoiminnan muusta merkityksestä. Mitä se voisi merkitä asumisyksikössä asuvalle yksinäiselle naiselle? Kansalaistoiminta-areenan yksi tärkeä kehittämissuunta on eri menetelmien käyttö yhteisöllisyyden vahvistamisessa. Tämä oli myös työtämme johdattelava ajatus. Myöhemmin työn edetessä tarkentui tavoitteemme yksilöihin. Tarkoituksena oli löytää naisten voimavaroja sekä saavuttaa elämänhallintaa, toimintavalmiuksia ja toimintakykyä. Etsimme

vastauksia etnografisen tutkimusmenetelmän avulla. Tavoitteenamme oli saada tietoa ryhmätoiminnan merkityksestä voimaantumisen kokemuksena. Tämä oli myös tutkimuskysymyksemme.

Asumisyksikössä asuu 28 naista. Suurimmalla osalla on päihdeongelma. Muutamalla asukkaalla on psyykinen sairaus ja päihteiden käyttöä vain vähäisesti. Päihteiden käyttö näkyy ja vaikuttaa tutkimukseemme hyvin selkeästi. Tämän takia olemme ottaneet teoriaosassa esille naisten päihteiden käytön.

Tämän työn aihe valintaan vaikutti meidän molempien aiempi kokemus ja kiinnostus ryhmätoiminnasta ja sen ohjaamisesta. Opinnäytetyö, jossa oli mukana toiminnallisuutta ja tapahtuu aikuisten parissa, tuntui juuri meidän jutulta.

Tutkimuksen käytännön onnistumisesta kiitämme hyvästä ja ymmärtävästä yhteistyöstä asumisyksikön työntekijöitä. Erityinen kiitos kuuluu myös asukkaille, jotka päästivät meidät hyvinkin lähelle heidän yksityisyyttään.

2 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

2.1 Ryhmätoiminnan tavoitteet naisten asumisyksikössä

Yhteisöllisyyttä lisäämällä voidaan yksilölle luoda vuorovaikutus- ja vertaistuen avulla uusia näkökulmia omiin ongelmiin. Parhaimmillaan monipuolinen ryhmätoiminta voi kuitenkin vahvistaa tai ylläpitää toimintakykyä fyysisesti, psyykkisesti sekä sosiaalisesti. Ryhmätoiminta voi myös aktivoida päihdekuntoutujaa ja jopa edistää hyvinvointia ja terveyttä. Se voi antaa uusia ihmissuhteita, tietoa sekä virikkeellistä ja sisällöllisempää elämää.

Tavoitteina oli päihteitä käyttävien naisten elämän monipuolistaminen ja toimintakyvyn lisääminen mielekkään tekemisen kautta sekä tukea heidän itsetuntoaan ja vuorovaikutustaitojaan. Ryhmätoiminnan yhtenä tavoitteena oli tutkia yhteisöllisyyden vahvistumista. Lisäksi pyrimme tutkimaan toiminnan merkitystä asumisyksikön asukkaiden voimaantumiseen. Nämä olivat myös tutkimuskysymyksemme.

2.2 Voimaantuminen

Monet tutkijat liittävät empowerment-käsitteeseen seuraavat asiat: asioiden mahdollistaminen, voimavarojen löytäminen, elämänhallinta ja toimintavalmiuksien ja toimintakyvyn saavuttaminen. Empowerment-käsitteelle on useampia suomenkielisiä vastineita. Eräs niistä on voimaantuminen (Siitonen & Robinson 2001, 3). Tutkimme toiminnallisen ryhmän ja toiminnan merkitystä asumisyksikön asukkaiden voimaantumiseen. Voimaantumista ei tule käsittää tuotteena, jonka ulkopuolinen voi tarjota yksilölle valmiina. Ihmiset ovat erilaisia ja kykenevät eri tavoin hyödyntämään tarjottuja sosiaalisia kenttiä. (Heikkilä & Heikkilä 2007, 30–31.)

Voimaantumisella tarkoitetaan ihmisestä itsestään lähtevää prosessia. Se voi olla samanaikaisesti henkilökohtainen ja yhteisöllinen (sosiaalinen) prosessi.

Voimaa ei varsinaisesti toiselle voi antaa. Voimaantuminen voi toimia viitekehystenä ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointiin pyrkivissä hankkeissa. (Siitonen & Robinson 2001, 1–2.)

Voimaantuminen tapahtuu luontevimmin sellaisessa ilmapiirissä, jonka henkilö kokee turvalliseksi, jossa hän tuntee itsensä hyväksytyksi. Voimaantumiseen liittyvät myös minäkäsitys, itsetunto, itseluottamus ja itsearvostus. Itseluottamusta ja itsearvostusta tukemalla voidaan auttaa voimaantumaan. Tärkeää on tukea aina tuettavan omista lähtökohdista käsin. (Siitonen 1999, 133–134.) Voimaantumisen voi ymmärtää prosessina, joka etenee vaihtelevasti. Siihen kuuluu nousuja ja laskuja. Omien aiempien kokemusten ja tuntemusten kertominen auttaa usein prosessin etenemisessä. (Heikkilä & Heikkilä 2007, 44.)

Päihderiippuvaisista naisista löytyy kapasiteettia eri asioiden tekemiseen, jokaisella on lahjoja, kykyjä ja mielenkiinnon kohteita. Heikon itsetunnon ja itsearvostuksen myötä he ovat usein passivoituneet ja jääneet unohduksiin. Kyvyt eivät aktivoitu itsestään, vaan edellyttävät usein toisia ihmisiä, sosiaalisia suhteita ja turvallista ympäristöä tueksi. Onnistumisen tunne ja palautteen saaminen ovat voimaantumisen kannalta tärkeitä. (Hiltunen, Kujala, Mattila 2005, 120–123.)

2.3 Yhteisöllisyyden vahvistuminen

Olimme ensimmäisen kerran yhteydessä ryhmätoiminnan tilaajaan eli Kansalaistoiminta Areenan projektivastaavaan keväällä 2009. Seuraavana syksynä, kun aloitimme vierailukäynnit asumisyksikköön, saimme tietää, että Diakonissalaitoksessa on tapahtumassa organisaatiomuutoksia. Tämä tarkoitti ryhmätoiminnan tilaajan poislähtöä ja uuden tuloa tilalle, mikä myös siirrettiin ennen loppuvuotta toisaalle. Myös tukipiste Sallin siirtyminen asumisyksikön pihapiiristä Puotinharjuun oli osa muutosprosessia. Nämä tapahtumat vaikuttivat ryhmätyöskentelyn suunnitteluun ja toteuttamiseen asumisyksikössä, mutta eniten vaikutuksia oli havaittavissa asumisyksikön naisasukkaissa. Pieniinkin lähistöllä tapahtuviin muutoksiin osa asukkaista reagoi vahvasti. Tässä tapauksessa muutokset olivat yhteisön kannalta merkittäviä, koska osa tutuista työntekijöistä

siirtyi muualle. Asukkaiden reagointi näkyi huolestuneena puheena. Toistuvasti asukkaat ottivat puheeksi työntekijöiden kanssa Sallin ja sen tuttujen työntekijöiden siirtymisen pois pihapiiristä. Työntekijämuutokset vaikuttavat ja näkyvät arjen toimintoihin, koska he takaavat turvallisen arjen.

Asukkaiden vaihtuvuus asumisyksikössä on vähäistä ja kaikki asukkaat tuntevat toisensa. Toisista välittäminen ja pitäminen ilmenevät asukkaiden keskuudessa monin tavoin. Usein asukkaat jakavat lahjoituksina saamiaan ruokiaan myös muille ja jotkut vaihtelevat lukemiaan kirjojaan keskenään. Monet asukkaat vierailevat toistensa luona ja viettävät yhteisiä tupakointihetkiä parvekkeella. Yhteistilassa on myös mahdollisuus viettää aikaa yhdessä televisiota katsellen ja keskustellen. Työntekijöille myös ilmaistiin huoli, jos jotakuta asukasta ei näkynyt totuttuun tapaan.

Ryhmätoiminnan yhtenä tavoitteena oli yhteisöllisyyden vahvistuminen. Tavoiteltavaa yhteisöllisyyttä on yhteenkuuluvuuteen perustuva yhteisöllisyys, jonka kehittyminen vaatii aikansa ja on yhteisössä itsessään syntyvää. Yhteisöllisyyttä voidaan myös kehittää yhteisen toiminnan ja avoimen keskustelun avulla, jolloin yhteishenki ja luottamus kasvavat yhteisön sisällä.

Päihteiden ongelmakäyttö, varsinkin pitkälle edennyt käyttö, vaikeuttaa yksilön ja ryhmien osallisuutta ja osallisuuden kokemuksia. Päihteidenkäyttäjillä on usein yhteiskuntaan ja yhteisöihin kuulumattomuuden tunteita ja heidän sosiaaliset verkostonsa ovat kaventuneet. Käyttäjät ovat saattaneet menettää tärkeitä arkielämän ihmissuhteitaan. Päihteiden ongelmakäyttäjien osallisuuden ongelmat ja puutteet nousevat esille myös jokapäiväisessä arkielämässä. (Särkelä 2006.)

3 RYHMÄTOIMINNAN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Naisten asumisyksikkö

Diakonissalaitoksen ylläpitämä 28-paikkainen naisten asumisyksikkö sijaitsee Helsingin Kalliossa. Naisten asunnot ovat yksiöitä, joihin kuuluu keittiösyvennys ja oma kylpyhuone. Jokaisessa asuinkerroksessa on lisäksi yhteinen oleskelutila, jossa keittiö ja televisio. Alakerrassa sijaitsee toimisto, jossa työntekijät ovat paikalla arkisin aamuseitsemästä iltayhdeksään ja viikonloppuisin iltapäivän yhdestä iltayhdeksään.

Asumisyksikön pihapiirissä sijaitsee asunnottomien naisten tukipiste Salli, joka tarjoaa palveluja kodittomille naisille. Salli tarjoaa kokonaisvaltaista tukea arjessa selviytymiseen. Tukipisteessä voi peseytyä, pestä vaatteita ja levätä sekä käyttää puhelinta ja internet yhteyttä veloituksetta. Sallin asiakaskunnalla on mahdollisuus osallistua retkiin sekä erilaisiin naiseutta tukeviin teemapäiviin. Sallin tukipiste siirtyi vuoden 2010 alusta Puotinharjun ostoskeskukseen. (Tukipiste Salli 2009.) Osa asumisyksikön asukkaista osallistui Sallin toimintaan aktiivisesti ja käytti Sallin palveluja.

Asumisyksikkö tarjoaa kodin pitkään asunnottomina olleille helsinkiläisnaisille, joiden aikaisemmat asumisratkaisut eivät useista kokeiluista huolimatta ole onnistuneet. Asumisyksikön perustehtävä on tarjota päihteitä käyttäville naisille turvallinen koti, räätälöidyt tukipalvelut sekä kunkin asukkaan tarvitsema lisäapu ja hoito, jotka ovat joustavasti ja tarvittaessa saatavilla. Asukkaan on mahdollista tavata asumisyksikössä käyvää sosiaalityöntekijää joka toinen viikko. Tavoitteena on tukea asukkaan toimintakykyä ja kokonaisvaltaisempaa elämänhallintaa sekä turvata hyvä asuminen. (Asumisyksikön esite i.a.)

Työntekijät seuraavat päivittäin asukkaan psyykkistä ja fyysistä toimintakykyä sekä tukevat asukasta psykososiaalisesti itsenäiseen arjessa selviytymiseen. Työntekijät jakavat muun muassa lääkkeitä niille asukkaille, jotka eivät pysty niistä itse huolehtimaan, sekä järjestävät asiointi- ja siivousapua silloin, kun

asukas sitä elämäntilanteestaan johtuen tarvitsee. Aukkaat käyttävät kunnallisia terveydenhoitopalveluja. (Asumisyksikön esite i.a.)

Asumisyksikön yhteistilassa järjestetään joka arki-ilta iltakahvihetki, jossa työntekijä on mukana. Lisäksi viikoittain on yhteisökokous. Näissä kokouksissa asukkailla ja työntekijöillä on mahdollisuus osallistua yhteisiä asioita koskevaan päätöksentekoon sekä tuoda esille muutos- ja parannusehdotuksia. Kokouksissa käsitellään asumisyksikön sääntöjen muutoksia ja niiden toteutumista sekä tiedotetaan yhteisöä koskevista asioista. Kokouksesta laaditaan muistio, johon kirjataan läsnäolijat ja käsitellyt asiat. Muistio on luettavissa naisten asumisyksikön yhteistilojen ilmoitustaululta.

Aukkaat ohjautuvat naisten asumisyksikköön Helsingin kaupungin asunnottomien sosiaalipalveluiden Asson (1.1.2010 alkaen Asumisen tueksi (Astu)) tekemän asukasvalinnan perusteella. Valintaperusteena on yleensä pitkäaikainen asunnottomuus ja päihdeongelma. Asiakkaalle on usein jo tarjottu aiemmin muita asumispalveluja, mutta ne eivät ole onnistuneet.

Naisten asumisyksikössä asuu kaikkiaan 28 naista, joille yhteistä on ollut asunnottomuus. Asukkaiden vaihtuvuus on erittäin pientä. Asukkaan kunnon kohentuessa päämääränä olisi, että asukas siirtyisi vähemmän tuettuun asumismuotoon, mutta käytännössä siirtymä on vähäistä. Syynä tähän on usein asukkaiden muutto- tai muutoshaluttomuus ja jo tapahtunut kotiutuminen asumisyksikköön. Asukkaiden ikäjakauma on alle 30 vuotiaista yli 60 vuotiaisiin. Nuoremmilla asukkailla on yleensä huumeiden ja vanhemmilla alkoholin ongelmakäyttöä. Diakonissalaitoksen ylläpitämä asumisyksikkö ei ole kuntouttava yksikkö, näin ollen päihteidenkäyttöä ei kielletä eikä sitä myöskään kontrolloida. Työntekijöiltä saadun tiedon mukaan, pieniosa asukkaista elää päihteetöntä elämää.

Työntekijöiden antama psykososiaalinen tuki ilmeni monimuotoisena asukkaisiin kohdistuvana henkisenä ja sosiaalisena tukena. Henkisen tuen menetelmiä olivat kahdenkeskeiset keskustelut asukkaan kanssa sekä ohjaajan aito kiinnostus asukkaan voinnista. Sosiaalista tukea on saatavilla muun muassa vertaistuen muodossa ja yhteisökokouksissa. Työntekijöiden tavassa toimia näkyi inhi-

millisyys ja asukkaan itsemääräämisoikeutta tukeva toiminta. Työntekijöiden ja asukkaiden välisissä kohtaamistilanteissa välittyi asukasta arvostava myönteinen asenne sekä asukkaiden osoittama luottamus työntekijöihin. Iltakahviaikaan työntekijät usein hieroivat asukkaiden kipeitä hartioita. Aukkaat saattoivat myös pyytää työntekijää tulemaan iltakahvien jälkeen auttamaan selän rasvaamisessa. Työntekijöiden puhetapa oli aina asukasta kunnioittava ja arvostava. Joskus työntekijä saattoivat mainita meille ennen yhteistiloihin menoa, että on ollut ”huono päivä”, mutta se ei kuitenkaan näyttäytynyt millään tavalla asukkaiden kohtaamistilanteissa. Kysyessämme täsmennystä ”huonon päivän” tarkoitavuudesta, eivät työntekijät osanneet eritellä syitä siihen, mutta mainitsivat, että syynä ei kuitenkaan ollut mikään tapahtuma asumisyksikössä.

Asumisyksikkö on työpaikkana haasteellinen ja vaatii työntekijöiltä motivaatiota ja jatkuvaa itsereflektointia. Yksi työn raskaimmista osuuksista oli mielestämme kuntouttavan elementin puuttuminen. Työnkehittämisen näkökulmasta työn mielekkyyden ja motivaation ylläpitäminen saattavat olla haasteita, kun asukkaiden kuntouttava osuus puuttuu.

3.2 Naisten päihteidenkäytön ja roolin muuttuminen yhteiskunnassa

Alkoholipoliittisessa keskustelussa on alkoholiolojen liberalisoitumisen havaittu johtavan myös naisten alkoholikulutuksen kasvuun. Sodan jälkeinen ”märkä sukupolvi” kasvoi vaurastuvaan yhteiskuntaan ja vapaampaan alkoholikulttuuriin. Tämän sukupolven naiset suhtautuivat alkoholiin vapaamielisemmin ja käyttivät sitä edellistä sukupolvea runsaammin. (Hyttinen 1990, 38.)

Naisten alkoholinkäyttö lisääntyi runsaasti 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Yleinen käsitys on, että myös naisten alkoholiongelmat lisääntyivät rajusti. Alkoholinkulutus oli ollut 1960-luvun lopulle saakka lähes täysin miesten varassa. Noin 40 prosenttia naisista ilmoitti vuonna 1968 olevansa raittiita. Vähitellen yhä suurempi osa naisista on ryhtynyt alkoholijuomien käyttäjiksi. 1990-lukua lähestyttäessä noin 90 prosenttia naisista oli käyttänyt alkoholijuomia viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Osuus on lähes sama kuin miehillä. Myös naisten

osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta on kasvanut: vuonna 1968 se oli runsaat 10 prosenttia, kun nykyään naiset juovat noin 25 prosenttia kaikesta alkoholista. (Österberg & Mäkelä 2006.) Myös naisten alkoholinkulutuksen rakenne muuttui kohti miesmäisempiä juomatapoja (Hyttinen 1990, 36). Juomatapojen muuttuminen oli vahvasti sidoksissa yleisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin muutosprosesseihin. Suomessa viime vuosikymmeninä kasvaneen alkoholinkulutuksen taustalla on nähtävissä myös alkoholijuomien saatavuuden ja taloudellisten ostomahdollisuuksien paraneminen sekä yleinen taloudellinen vaurastuminen. (Österberg & Mäkelä 2006.)

Suomalaisten alkoholin käyttötavoista tehdyt 2000-luvun tutkimukset osoittavat, että naisten alkoholin kulutus on kasvanut prosentuaalisesti miehiä voimakkaammin ja samalla sukupuolten väliset alkoholinkäyttötavat ovat lähentyneet toisiaan. Juomatapatutkimuksen mukaan vuosien 2000 ja 2008 välillä naisten osuus kaikesta kulutetusta alkoholista ei enää ole merkittävästi kasvanut. Sen sijaan muutoksia on havaittu varsinkin naisten kahdessa nuoremmissa ikäryhmässä (15-29-vuotiaat ja 30-49-vuotiaat) siten, että pienkäyttökertoja olisi vähemmän vuonna 2008 kuin 2000, mutta suurkäyttökertoja enemmän. Pienkäyttökerralla tarkoitetaan kerralla nautittua pientä alkoholimäärää kuten paria alkoholiannosta, kun taas suurkäyttökerrasta puhuttaessa on kyse yli viiden alkoholiannoksen käyttämisestä kerralla. (Juomatapatutkimus 2008.)

Yksinomaan alkoholin saatavuuden helpottuminen ja kokonaisvaltainen alkoholiolojen liberalisoituminen eivät ole yksin syynä naisten alkoholikulutuksen kasvuun, vaan myös muutokset naisten yhteiskunnallisessa asemassa. Osallistuminen tuotanto- ja yhteiskuntaelämään on antanut naisille mahdollisuuden käyttää enemmän alkoholia kuin ennen, jolloin naisen elämä rajoittui perheeseen. Yhteiskunnalliset normit sallivat naisille vapaamman alkoholinkäytön. (Hyttinen 1990, 71-72.) Selitystä naisten alkoholiongelmien on kulutuksen kasvun ohella etsittävä yhteiskunnassa, naisen asemassa ja elämäntavoissa tapahtuneista muutoksista sekä niiden aiheuttamista kriiseistä (Hyttinen 1990, 76).

3.2.1 Myyttinen naiskuva

Myyttinen naiskuva elää edelleen yhteiskunnassamme vahvana. Tässä myyttisessä ajattelussa nainen edustaa vaimon ja äidin rooleissaan yhteiskunnan perustana olevia moraalisia ja sosiaalisia arvoja. Stereotyyppisten käsitysten mukaan nainen alkoholisoituessaan muuttuu halveksuttavaksi olennoiksi ja luopuu kunnioitettavuudestaan naisena. Stereotyyppinen käsitys alkoholiongelmallisista naisista ja sen kautta sisäistynyt moraalinen kontrolli elää edelleen vahvana myös alkoholia käyttävien naisten mielissä. (Hyttinen 1990, 112.)

Naisalkoholistista elävä myyttinen kuva on vaikuttanut suuresti myös alkoholiongelmallisista naisista tehtyihin tutkimuksiin. Tästä ilmentyvät useat tutkimukset alkoholiongelmisten naisten seksuaalisuudesta. Voidaan olettaa, että jos alkoholitutkimuksen lähtökohdaksi otetaan naisen alkoholiongelman liittäminen promiskuiteettiin eli seksuaaliseen holtittomuuteen, saadaan tuloksia, jotka tukevat myyttistä naisalkoholistikuvaa. (Hyttinen 1990, 51-52.)

Juutalais-kristillisen perinteen synnyttämällä myyttisellä naiskäsityksellä on edelleenkin vaikutus. Myyttisen naiskäsityksen takia naisilla on voimakkaampia syyllisyyden ja häpeän tuntemuksia verrattuna samantyyppistä elämää viettäneisiin mieheen. Se, että nainen on yhtä aikaa neitsyt ja äiti, sisältää myyttisen naiskäsityksen mahdottomuuden. Tästä kaavasta poikkeavaa naista pidetään huorana. (Suurla 1989, 116.) Naisalkoholistia moralisoiva kuva nousee naisen roolin kaksinaisuudesta. Äitiys nähdään pyhänä ja alkoholisoituva äiti rikkoo merkittävämpiä tabuja kuin alkoholisoituva isä. (Suurla 1989, 56.)

Anna Paltschik kritisoi artikkelissaan, kuinka naisten alkoholinkäytöstä on runsaasti, mutta yksipuolista tutkimusaineistoa. Näissä tutkimuksissa on keskitytty naisten muuttuneisiin juomatapoihin ja erityisesti kahden näkökulman esilläoloon: juovan naisen oletettuun seksuaaliseen säädyttömyyteen sekä alkoholin aiheuttamiin sikiövaurioihin. Paltschik ei väheksy alkoholin aiheuttamien ongelmien vakavuutta, mutta haluaa kyseenalaistaa suojattomien ja alistettujen ihmisten leimaamisen ja moralisoimisen. (Suurla 1989, 145-146.) Salme Ahlström kirjoittaa samasta tutkimussuuntauksesta vaivaavasta yksipuolisuudesta, jossa

naisten parissa tapahtuvan alkoholin käytön yleistymisen on nähty vaaralliseksi ensisijaisesti mahdollisten sikiövaurioiden vuoksi ja vasta toissijaisesti on kannettu huolta naisten itsensä vuoksi (Ahlström 2005).

Juopottelevia miehiä koskee normi, joka sallii miehisyyden ja päihdeongelmallisuuden yhdistämisen. Juovuspäissään mellastava mies säilyttää miehisyytensä, mutta naisen on vastaavalla käytöksellä vaikea säilyttää naiseuttaan. (Ackerman 1992, 19.) Juopottelevaan naiseen on tuskin koskaan liitetty myönteisiä mielikuvia. Hän ei ole sankarillinen tai hauska eikä herätä myötätuntoa. Miesten juomisesta luodut kuvat elokuvissa ja kirjoissa herättävät kaikkia näitä tunteita. Juovaan naiseen liittyvä stigmatisoiva kuva ei ole vain miesten ja kohtuullisesti juovien naisten yksinoikeus, vaan se näyttää elävän myös runsaasti juovien naisten käsityksissä. (Holmila 1992, 99.)

3.2.2 Naisten päihdeongelmaan vaikuttavat tekijät

Päihderiippuvaisen naisen lapsuuden kasvuympäristössä on usein ollut monenmuotoisia lasta ja lapsen kehitystä haavoittavia tekijöitä. Vanhemmuuden peruskokemusten puuttuminen voi olla sukupolvienketju, jossa kelvottomuuden ja häpeän tunteet siirretään tahattomasti seuraavalle sukupolvelle, aiheuttaen voimavarojen puuttumisen, haavoittuvuuden ja alttiuden riippuvuuksille. (Hiltunen ym 2005, 11-29.) Päihteiden käytön sekä riippuvuuden voi myös nähdä jonkinlaisena selviytymiskeinona. Päihteiden avulla voi yrittää paeta sietämättömältä tuntuvasta tilanteesta tai turruttaa ylivoimaisen vaikeat tunteet. Päihteiden käyttö voi olla myös yritystä selviytyä ja suojautua joltain vielä pahemmalta. (Granfelt 1998, 144.)

Päihdeongelmaisen naisen elämänhistoria sisältää traumaattisia kokemuksia ihmissuhteissa ja etenkin suhteet miehiin ovat usein ongelmallisia. Heillä on ollut vaikeuksia solmia turvallisia ja kiinteitä ihmissuhteita ja myös päihdeongelmaisen naisen partneri on usein itse päihdeongelmainen. (Hyttinen 1990, 99.)

Naisten alkoholiongelmien ympäristöpainotteisissa selitysmalleissa korostetaan ympäristön ja yhteisön vuorovaikutussuhteessa olevaa häiriötä. Ympäristötekijöillä nähdään olevan suuri merkitys ihmisen elämän muotoutumisessa, joskus jopa yli sukupolvien. Alkoholiongelmien yhteydessä puhutaankin sosiaalisesta perimästä, mikä konkretisoiduttuaan tarkoittaa huonoja psyykkisiä, fyysisiä ja sosiaalisia mahdollisuuksia lapsuuden kasvuympäristössä. Turvaton ja tasapainoton kasvuympäristö, jossa elämisentaidot jäävät vaillinaisiksi, johtaa usein passiivisuuteen, huonoon itsetuntoon ja riippuvuuteen muista ihmisistä, jotka ovat myös tyypillisiä alkoholiongelmaisen piirteitä. (Hyttinen 1990, 49.)

Alkoholiongelman ympäristöpainotteinen selitysmalli on osin ongelmallinen. Siinä alkoholiongelman synty nähdään helposti vain ulkoisista tapahtumista ja tekijöistä johtuvaksi. Ihminen on kuitenkin aina ympäristöään muokkaava subjekti, aktiivinen toimija. (Hyttinen 1990, 50.)

Erilaiset alkoholiongelmien ympäristöpainotteiset selitysmallit pyrkivät löytämään ongelmakäytön motiiveja. Alkoholien ongelmakäytölle ei ole kuitenkaan löydettävissä yhtä sellaista tekijää, motiivitaustaa, joka olisi kaikille ihmisille yhteinen. Irja Hyttisen (1990, 50-51) mukaan ”jokaisella ihmisellä on omat syynsä juoda, omat motiivinsa hakea päihtymystä, eli ihmiset hakevat alkoholista ja päihtymyksestä sitä, mitä he hakevat elämältään yleensä”.

4 ETNOGRAFIAA NAISTEN ASUMISYKSIKÖSSÄ

4.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Etnografisen tutkimuksen valinta ei ollut itsestään selvyyttä, kun aloimme suunnitella tutkimusta. Tutkimuksen lisäksi olimme sopineet ryhmätoiminnan järjestämisestä asumisyksikössä. Suunnitelmaa tehdessämme mietimme, mitä muuta voimme tarjota asukkaille kuin vain toiminallista tekemistä. Pohdinnasta heräsi uteliaisuutemme ryhmätoiminnan merkityksestä voimaantumisen kokemuksena. Tästä tuli myös meidän tutkimuskysymys.

Seuraava ratkaistava ongelma oli tutkimuksen käytännön toteuttaminen. Ryhmätoiminnan järjestäminen eteni työn tilaajien kanssa sovittujen tapaamisten myötä, mutta se ei vielä selkeyttänyt tutkimussuunnitelmaamme. Ensimmäiset tapaamiset ja keskustelut asumisyksikön asukkaiden ja työntekijöiden kanssa käynnistivät lopullisesti tutkimuksemme. Odottaessamme tutkimuslupaa Diakonissalaitoksen eettiseltä toimikunnalta, meillä oli vielä hyvää aikaa miettiä, mitä on etnografinen tutkimus ja onko se sopiva tässä tilanteessa. Tutkimuksemme käynnistyi hiljaisella läsnäololla ja halullamme päästä sisään yhteisöön. Asukkaiden luonnollisen meitä kohtaan osoittaman kiinnostuksen myötä tutustuminen sujui pääosin hyvin. Tässä vaiheessa meille alkoi vahvistua tunne, että etnografinen tutkimus on hyvä tapa meidän päästä sisältäpäin tutkimaan asukkaiden tuntemuksia.

4.2 Etnografinen tutkimus

Etnografian voi yksinkertaisesti ajatella kiinnostuksena tietää, kuinka tutkittava aktiivisesti toiminnallaan ja kielenkäytöllään luo sosiaalista todellisuutta (Hartikainen 2009, 34). Etnografinen tutkimus lähtee tutkittavan ilmiön sisällöstä, joten tutkittavien omat kokemukset ja oma konteksti ovat kantavana asiana koko tutkimuksen ajan. Tutkijan tehtävänä on pyrkiä ymmärtämään asioita tutkittavan omasta näkökulmasta. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 68.)

Usein puhutaan perinteisestä ja uudesta etnografiasta. Perinteisessä etnografiassa on pyrkimys havainnoida ja kuvata mahdollisemman totuudenmukaisesti tutkittava ympäristö. Uudessa etnografiassa ollaan sen sijaan kiinnostuneita siitä, miten toimijat tuottavat aktiivisesti sosiaalisen ympäristön todellisuuden. Uudessa etnografiassa toimijoita voidaan tarkastella elämänkerrallisina, vuorovaikutuksellisina ja paikalliskulttuurillisina. (Juhila 2004, 175 - 176.)

Tutkimuksemme edustaa uutta etnografiaa ja tutkimusmetodeina on ensisijaisesti etnografia ja etnometodologia. Etnografinen lähestymistapa sisältää sekä tulkinnallisen että reflektiivisen etnografian piirteitä. Asumisyksikön asukkaat ovat kokevia ja aktiivisia toimijoita, jotka tuottavat aineistoa tutkimuksemme. Reflektiivisyys mahdollistaa myös tutkittavien osallistumisen aineiston tuottamiseen. (Hartikainen 2009, 35.)

Etnografialla tarkoitetaan koko tutkimusmateriaalin tuottamista, kentälle menosta raportin kirjoittamiseen. Myös tutkijalla on etnografisessa tutkimuksessa merkittävä rooli. On hyvä, jos tutkijalla on mahdollisimman vähän ennakkoodotuksia tutkittavasta kohteesta ja tutkimussuunnitelmakin voi olla aluksi väljä. Usein tutkimuskysymyksetkin muotoutuvat vasta tutkimuksen edetessä ja tutkijan itsereflektoinnin myötä. (Vuorinen 2005, 65.)

Etnometodologian kiinnostus kohdistuu ihmisten arkiseen yhteiselämään, arkitoimia jäsenteleviin sääntöihin ja sääntöjen muodostumiseen. Etnometodologisessa tutkimuksessa ollaan myös kiinnostuneita siitä, miten yhteisesti jaettuja arkikokemuksia ylläpidetään ja miten luodaan normeja, arvoja ja asenteita (Hartikainen 2009, 36). Tutkimuksessamme tämä voisi olla toiminnan ja tapaamisten viemistä asukkaiden arkeen ja yhteisön yhteisiin tiloihin. Tapaamisilla tai toiminnalla ei ollut säännöllistä aikaa. Ajankohdat sovittiin yleensä yhdessä asukkaiden kanssa. Tavoitteena oli saada kokemuksia eri tiloissa ja tilanteissa tapahtuvasta toiminnasta ja vuorovaikutuksesta.

Ihmisten välinen kanssakäyminen on vuorovaikutusta ja se on myös tärkeää etnografisessa tutkimuksessamme. Dialogisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan

pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentumiseen ja taitoa edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua yhteiseen suuntaan. Dialogisuuteen kuuluu ehdottomasti vastavuoroisuus eli että jokainen osapuoli pääsee luomaan tilanteita ja vaikuttamaan keskusteluun. (Mönkkönen 2007, 86 -87.)

Etnografisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkija tiedostaa tutkijaroolinsa, koska hänellä kuitenkin on hyvin aktiivinen rooli ilmiön tulkinassa. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että tutkimusraportti sisältää koko prosessin kuvauksen ja tutkimuksen luotettavuuden voi sitten lukija arvioida (Metsämuuronen 2008, 22).

Esittäydyimme selkeästi myös tutkijoina vaikka osalle ei varmasti selvinnyt koko jakson aikana meidän roolimme. Milloin olimme työntekijöitä ja milloin muita vierailijoita. Asukkaiksi ei sekoitettu, koska yhteisössä oli hyvin tiedossa vaihtuvat asukkaat. Sovitusti emme asettuneet työntekijän rooliin. Näin toivoimme toimintamme tavoittavan tasapuolisesti kaikki osallistujat ja mahdollistavan hyvän dialogisen vuorovaikutuksen.

4.3 Aineiston keruu ja analyysin teko

Etnografisen tutkimuksen arkeen kohdistuva tutkimusote ja tutkijan tutkittavien joukkoon pääseminen, antaa suuntaa minkälaista aineistoa on mahdollisuus hankkia. Meidän tutkimuksessamme osallistuva havainnointi oli yksi aineiston keruun muoto. Osallistuva havainnointi voidaan jakaa tutkijan osallistumisen mukaan täydelliseksi havainnoijaksi, havainnoija osallistujana, osallistuja havainnoijana tai täydellinen osallistuja. Kaikissa tyypeissä tutkija on näkyvästi mukana. Täydellisenä havainnoijana tutkija ei ole vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa ja täydellisenä osallistujana tutkija usein sekoittuu täysin tutkittavien joukkoon. Osallistuvan havainnoinnin ei ole vain kielellisestä, vaan myös eleiden, ilmeiden, liikkeiden ja kosketuksen avulla tapahtuvaa kommunikointia. Tämä on hyvä tiedostaa, koska muuten jotain olennaista informaatiota saattaa jäädä välittymättä. Toisaalta täytyy myös varoa liioittelemasta tai tulkitsemasta väärin ei-kielellisiä viestejä, sillä ne voivat muuntaa tulkintaa väärään suuntaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Olimme aina asumisyksikössä molemmat paikalla, mikä mahdollisti myös toisen osallistumisen aktiivisemmin ja toisen vain havainnoivan tai kirjoittavan kenttämuistiinpanoja, mitkä myös kuuluvat etnografisen tutkimuksen aineiston keruuseen hyvin olennaisesti. Etnografinen tutkimus koostuu erilaisista aineistonkeruutavoista. Edellä mainittujen havainnoinnin ja kenttämuistiinpanojen lisäksi käytetään keskusteluja, haastatteluja, päiväkirjaa ja muita dokumentteja. Nämä voivat olla esimerkiksi kirjallisia tuotoksia tai valokuvia. (Hirsjärvi, Remes, Sajaavaara 2009, 192.) Keräsimme aineiston käyttämällä näitä kaikkia tapoja.

Havainnoinnin, keskusteluiden ja kenttämuistiinpanojen lisäksi keräsimme pienen määrän kirjallista tietoa, valokuvasimme yhteisiä tuotoksia ja haastattelimme hyvin avoimella haastattelulla pientä ryhmää. Kentällä olon lisäksi pidimme tutkijoina keskenämme tiiviisti yhteyttä ja kirjasimme myös yhteiset pohdinnat.

Havainnointia ja osallistuvaa havainnointia teimme toiminnallisessa osiossa. Valokuvat ja tuotokset helpottivat meitä tilanteen ja tunnelman muistiin palauttamisessa. Toiminnallisissa tilanteissa dialogiset keskustelut syntyivät luontevasti myös tutkittavien aloitteista. Toimintaa suunnittelimme yhdessä asukkaiden kanssa ja siinä käytimme kirjallista suuntaa antavaa kyselyä. (Liite 1.)

Haastattelut toteutimme hyvin avoimina haastatteluina, enemmänkin keskusteluina, joihin olimme pohtineet etukäteen muutamia teemoja. Tutkittavat olivat asumisyksikön asukkaat, mutta tutkimukseen liittyi myös oleellisesti työntekijät ja mahdolliset muut paikalla olleet henkilöt. Näitä olivat harjoittelussa ollut opiskelija ja miesten asumisyksikön työntekijät. Heille esitimme myös joitakin kysymyksiä.

Ryhmätoiminta suunniteltiin ensin hyvin laajoihin raameihin, koska myös suunnitteluun halusimme asukkaat mukaan. Toiminnan yhteydessä käytiin reflektiivisiä keskusteluja asukkaiden kanssa. Ne olivat tärkeitä tilanteita tiedon saamiseen tutkimusprosessin aikana ja auttoivat suunnittelemaan yhdessä tulevia ryhmiä. Osallistujien reflektointi auttoi myös meitä tutkijoita tulkintojen tekemisessä.

Etnografisessa tutkimuksessa materiaalia kertyy paljon ja se koetaan myös tutkimuksen ongelmaksi. Materiaalista rakentuu varsinainen aineisto analyysin kautta (Syrjälä 1994, 83). Tiedostimme materiaalin mahdollisen laajuuden jo tutkimusta suunnitellessa, joten aloitimme kenttämuistiinpanojen lukemisen ja aineiston analyysin teon heti alkuvaiheessa. Etnografiassa aineiston keruu ja analyysi eivät ole toisiaan seuraavia vaiheita, vaan molemmat tehdään koko ajan kenttätöön aikana (Vuorinen 2005, 65). Materiaalin haalimisen välttämiseksi on hyvä tarkentaa tutkimustehtävää tutkimuksen edetessä (Syrjälä 1994, 84).

Kenttämuistiinpanoja lukiessamme ja analyysia tehdessämme tutkimuksen ohessa, tarkentui myös tutkimustehtävämme. Näin myös tarkentui, mikä aineiston keruu antaa meille parhaiten haluamaamme tietoa.

Haastattelu sopii hyvin etnografisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi, kun muistetaan etnografisen tutkimuksen perimmäinen tavoite – inhimillisen ymmärryksen lisääminen. Etnografisen tutkimuksen haastatteluissa ei ole erityisiä kriteerejä, mutta täytyy muistaa, että tutkijalla täytyy olla tuntemusta tutkimuskohteesta. (Syrjälä 1994, 86 - 87.)

Kuten jo aiemmin mainittiin, aineiston analyysin tekeminen alkoi jo tutkimuksen varhaisessa vaiheessa. Kenttämuistiinpanojen tekeminen alkoi jo ensimmäisillä vierailuilla. Ennen toiminnallista osuutta keräsimme kirjallista tietoa asukkailta toimintaan liittyen. Toimintaa suunnitellessa aloitimme havainnoinnin ja tiedon keräämisen myös keskusteluilla. Toimintaa myös valokuvasimme, joka auttoi meitä tulkinnessa toiminnan tuloksesta. Lopullinen analyysin teko tapahtui viimeisten yhteisten tapaamisten jälkeen. Olimme poimineet muutamia teemoja keskusteluista, joita sitten analysoimme. Käytännössä keskustelu käytiin pienessä ryhmässä, jossa mukana oli meille tutuiksi tulleita henkilöitä. Keskustelussa keskityttiin meitä tutkijoita ja tutkittavia yhdistävään asiaan eli toiminnallisuuteen ja yhdessä oloon. Keskusteluun toimme myös esille nostamiamme teemoja.

Etnografisessa tutkimuksessa voidaan käyttää lähes mitä tahansa laadullisen aineiston analyysiin soveltuvia menetelmiä, kunhan pidetään mielessä tutki-

muksen tavoitteet (Vuorinen 2005, 69). Etnografisessa tutkimuksessa tutkijan oma persoona on osa koko tutkimusta. Kentälle pääsy ja siellä oleminen on omalla persoonalla tekemistä. Analysointi on mitä suurimmassa määrin tutkijan omaa ajattelutyötä (Syrjälä 1994, 94). Raportit ja johtopäätökset ovat tutkijan tulkintoja. Etnografinen tutkimus ei tuo esiin ”totuuksia” vaan tutkija pyrkii raportissaan saamaan lukijan uskomaan tutkimuksen totuudenmukaisuuteen ja luotettavuuteen. Raportissa on myös pystyttävä säilyttämään tutkittavien todellisuus ja inhimillisyys. (Syrjälä 1994, 99.)

4.4 Kentälle meno

Etnografiseen tutkimukseen kuuluu usein pitkäkö kenttäjakso tutkittavien seurassa. Voidaan puhua kenttätöystä jolloin etnografi joko elää tai vieraillee toistuvasti tutkittavien parissa (Vuorinen 2005, 66). Puhutaan myös ensin kentälle tulosta, siellä olemisesta ja sieltä lähtemisestä. Kentälle tulo tai meno ei välttämättä ole sama asia kuin kentälle pääsy. Kentälle pääsyllä tarkoitetaan pääsemistä sisään tutkittaviin yhteisöihin. Tutkijat kuvaavatkin kentälle pääsyä vaativana prosessina (Rehtilä 2009, 32). Kentälle pääsyn helpottamiseksi tutkijan kannattaa mahdollisuuksien mukaan tutustua kohteeseen etukäteen. Tutustuminen kohteeseen ja avoimuus tutkijan roolista lisäävät luottamusta tutkijan ja kohteiden välille. Etukäteen kannattaa myös pohtia osallistumisen laajuutta, muistiinpanojen käytännössä tekemistä ja jossain puitteissa myös ulkoista habi-tusta. (Vuorinen 2005, 66.)

Kenttätöömme alkoi tutustumalla ensin tilaan, johon olimme menossa tutkimusta tekemään. Tätä vierailua oli jo edeltänyt muutama tapaaminen asumisyksikön silloisen johtajan ja toiminnallisen työemme tilaajan kanssa. Heiltä saimme tietoa ajankohdista jolloin meidän kannattaa asumisyksikössä vieraila. Paljon muuta ennakkotietoa emme siinä vaiheessa vielä kysyneet. Tilan näkeminen antoi ensimmäiset pohdinnat ja rajaamiset, minkälaista toimintaa voimme naisten kanssa tehdä.

Seuraava vierailu ajoittui asumisyksikön asukaskokoukseen. Meidän roolimme oli vain seuraila kokouksen kulkua ja esitellä itsemme ja kertoa mitä olemme tulossa tekemään. Ennekuin ehdimme itseämme esittelemään, oli joku jo ehtinyt esittää kysymyksen keitä me olemme. Paikalla olleet asukkaat kertoivat omat nimensä oma-aloitteisesti. Yleensä mainittiin vain etunimi, jota me myös ensisijaisesti tutkimuksen aikana käytimme. Tutkimuslupaa odotellessa kävimme muutamia kertoja iltakahvin aikaan vierailemassa asumisyksikössä. Varsinaisen toiminnan alkaessa olimme tavanneet noin puolet asukkaista ainakin ohimennen. Tutkimusluvan saatuaamme esittelimme vielä tarkemmin sekä suullisesti että kirjallisesti miksi olimme siellä ja mitä tulimme tekemään. Varsinaisen tutkimuksen aloitimme iltakahvien merkeissä ja lämpöisellä vastaanotolla, vaikka kaikki eivät ehkä meitä kaivanneet. Erään asukkaan kommentti oli:

No, tervetuloa, ette te minua häiritse.

4.5 Eettiset kysymykset

Eettisyydellä on erityinen merkitys, kun tutkimus tehdään tietyllä alueella ja rajatussa ryhmässä, josta henkilöt ovat hyvin tunnistettavissa (Vanhala 2005, 57). Etnografisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuuden kannalta pitäisi vielä raportointi tapahtua hyvin todenmukaisesti ja yksityiskohtaisesti. Vaikka tutkimuksen tavoite on hyvin positiivinen, niin tutkimuksen vaiheissa voi tulla henkilökohtaisia asioita esille.

Tutkimussuunnitelmaa tehdessä tiedostimme, että tutkittavat esiintyvät anonyymeinä, ainoa tunnistettava tekijä on asumisyksikkö. Tutkimuksen alkuvaiheessa päätimme, että ainakin suurimalle osalle tutkittavasti annamme nimen. Nimet eivät ole todellisia, eikä niiden määrittelyssä ole erityistä loogisuutta. Muutamia satunnaisia kohtaamisia mainitsemme vain ”asukkaiksi”. Nimen käyttö kertoo enemmän inhimillisestä vuorovaikutuksesta ja vallitsevasta tunnelmasta.

Pyrimme saamaan myös kaikilta tutkittavilta kirjallisen suostumuksen, joka osoittautuikin haasteelliseksi, kun väkeä meni ja tuli tapaamisten aikana. Annoimme kaikille tiedotteen ja kirjallisen suostumuspaperin, mutta ne olivat jo sitten kadonneet, kun seuraavan kerran tavattiin. Eräille papereita jaettiin useita kertoja ja kaikilta se ei siltikään tullut takaisin. Tämä joukko ei muutenkaan osallistunut aktiivisesti järjestämäämme toimintaan.

Tiesimme tutkimukseen ryhtyessä, että kyse on päihdeongelmallisten naisten asumisyksiköstä, eikä kuntouttavasta paikasta. Meidänkään tavoite ei ollut kuntouttava toiminta, vaikka toivoimme vaikutuksen kuitenkin olevan voimaannuttavaa ja elämänhallintaa tukevaa. Eettistä pohdintaa ja keskustelua kävimme keskenään siitä, mitenkä suhtaudumme tutkimukseen, kun osa tutkittavista oli aina sen verran päihteissä, että tekeminenkin oli entistä haasteellisempaa. Toisaalta muistimme, että me olemme menneet heidän reviirilleen, jossa he saavat olla myös päihtyneinä. Johtopäätöksissä ja pohdinnassa tulevat nämä asiat myös esille. Päihtyneenä oleminen mietittyi myös suostumuksia kysyttäessä, olisiko vastaus sama, jos henkilö olisikin ollut selvä tai vielä enemmän päihtynyt. Tutkimuksen edetessä ja yhteisön arjen sisälle pääsemisen jälkeen nämäkin asiat hieman selvisivät. Asia vaikutti aika oleellisesti tekemiimme johtopäätöksiin.

4.6 Tutkijan rooliin asettuminen

Valintamme tehdä tämän tyyppistä tutkimusta sai alkunsa keskustelusta, jossa tuli esille molempien kiinnostus ja kokemus ryhmätoiminnan järjestämisestä. Päätimme suunnata työmme aikuisten pariin. Aiheen löydyttyä oli ensimmäinen askel tutkijaksi otettu. Ensimmäinen tapaaminen työn tilaajan kanssa ei vielä selkeyttänyt meille tutkimustapaa. Ensimmäisen asumisyksikköön tehdyn vierailun aikana meillä oli jo hyvin pitkälle mietittynä tehdä etnografinen tutkimus. Vierailu piti olla asukaskokoukseen, mutta se oli peruuntunut toisen päällekkäistäpahtuman takia. Tutustuimme kuitenkin asumisyksikköön ja ensi vaikutelma oli rauhallinen ja siisti talo. Vierailun aikana emme tavanneet kuin yhden asukkaan ohimennen.

Seuraava tapaaminen antoi hieman todellisempaa kuvaa koko talosta. Ulko-oven edessä istui muutamia miesasukkaita. Ulkoinen olemus toi mieleen pultsarit puiston penkeiltä. Osa oli hyvin huonokuntoisen näköisiä ja oloisia. Oven avautumista odotellessa yksi penkillä istuvista miehistä aloitti keskustelun kanssamme. Kohteliaasti vastasimme yhtä lyhyesti mitä kysymyskin oli:

*Mitäs tytöt?
Mitäs tässä.*

Samalla toiveenamme oli, että toimistosta avataan ovi pikaisesti, ettei tarvitse pidemmäksi ajaksi rupattelemaan jäädä. Reagoimme epäsiistin näköisiin ja pahan hajuisiin miehiin kuten suuri osa ihmisistä reagoi. Kohtaaminen vaikutti meidän molempien ennakko-odotuksiin ja myös ajatuksiin, mihinkä olemme ryhtymässä.

Täsmällisesti kello 14 siirryimme työntekijän kanssa kerrokseen, jossa sillä viikolla pidettiin asukaskokous ja koko viikon iltakahvit. Hissiin astuessa, nenään tulvahti epämiellyttävä haju. Työntekijä totesi, että on tainnut jollain olla housuissa enemmänkin tavaraa. Matkustimme sisään hengittämistä vältellen yläkerroksiin. Vaikutelma siististä talosta rapisi hissimatkan aikana. Kerroksen yhteisessä tilassa istui muutamia naisia valmiina ja muutamia saapui meidän kanssa samaan aikaan. Istumapaikkoja oli vähän ja asetuiimme hieman syrjään, koska olimme tällä kertaa vain sivusta katsojia. Kokouksen aikana asukkaita tuli ja meni. Esittäydyimme useamman kerran. Toisia läsnäolomme kiinnosti, toiset tuskin meitä huomasivat. Kokouksessa läsnä olleiden naisten ulkoinen olemus oli siisti. He näyttivät elämää kokeneilta ja keski-iän ylittäneiltä naisilta. Pikaisesti näyttäytyneissä naisissa oli myös nuorempia naisia ja selkeästi päihtyneenä olevia naisia. Ilmapiiri kokouksessa oli rauhallinen, koska käsitellyissä asioissa ei ollut erityisen tunteita kuohuttavia juttuja.

Kokouksen päätyttyä palasimme takaisin alakerran toimistoon hissien pysähtyessä muutamien kerran poimimaan matkustajia. Jännityksellä odotimme, minkälaista seuraa hissiin saamme. Keskustelimme työntekijän kanssa hissimatkasta

ja hän kertoi sen olevan toisinaan aika yllätyksellistä ja niihin hajuihin ei ikinä totu. Sisääntulo ja hissillä kulkeminen olivat aina osa meidän vierailusta yhteisöön. Toisinaan siitä pystyi aistimaan tulevan päivän tunnelmia.

Tutustumisvaiheessa olimme aina työntekijän kanssa yhdessä, mutta myöhemmin olimme itsenäisesti asukkaiden kanssa. Vaikka olemme molemmat muissa töissä tutustuneet ja käyttäneet hälytyslaitteita, niin tässä tilanteessa se kuitenkin tuntui vieraalta ja meitä mietitytti mitä siellä voisi tapahtua.

Etnografisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii pääsemään ja asettumaan mahdollisimman lähelle tutkittavan asiaa. Mitä intensiivisempään ja avoimempaan vuorovaikutukseen tutkittavan kanssa pääsee, sen luotettavampia tulkintoja voidaan tehdä (Syrjälä 1994, 77). Päihderiippuvaisten naisten kohtaamisessa on tärkeää yhteyden luominen ja vuorovaikutuksen syntyminen. Parhaiten lähelle pääsee, kun viettää aikaa heidän kanssaan ja on kiinnostunut kokonaisvaltaisesti heidän elämästään. Yhdessä tekeminen on usein helpoin tapa lähteä liikkeelle. (Hiltunen ym. 2005, 100.)

Jo muutamien tutustumiskäyntien jälkeen meillä oli tunne, että ainakin muutama asukas on päästänyt meidät aika lähelle itseään. Meille esiteltiin asunto, kerrottiin perheestä ja oltiin kiinnostuneita meistä. Kiinnostuneita oltiin esimerkiksi minkä ikäisiä olimme, olimmehan mekin jo hyvin ”aikuisia naisia”. Anni Vanhala kirjoittaa väitöskirjassa naisten asuntolasta, kuinka monet teemat ja kysymykset tulevat tulkituksi oman elämän kokemuksen, tuntemuksen ja sukupuoleen liittyvän ymmärryksen avulla, kun nainen tutkii naista (Vanhala 2009, 52). Meidän keskustelumme liikkuivat hyvin monella naisiin liittyvillä tahoilla. Näistä asioista uskoimme löytyvän myös tukea voimaantumiseen.

Ennen ensimmäistä toiminnallista tapaamista olimme tehneet havainnointia, pohtineet tunteitamme ja tulleet tutuiksi osalle asumisyksikön asukkaista. Olimme valmiita astumaan kentälle tutkijan rooliin.

5 RYHMÄPROSESSIN TOTEUTUS

5.1 Tila

Samassa talossa on sekä naisten että miesten asumisyksikkö. Naisilla on talon kolme ylintä kerrosta. Sisäänkäynti on kaikilla yhteinen. Jokaisella asukkaalla on omat avaimet ja talon ulko-ovi pidetään aina lukossa. Talossa on yksi hissi ja rappukäytävä. Asukkaat käyttävät ensisijaisesti hissiä. Ylöspäin mennessä hississä täytyy käyttää sähköistä avainta. Ulko-oven vieressä on työntekijöiden valvonta tila. Talon yhteisissä tiloissa on kameravalvonta.

Naisten kerrokset ovat identtisiä. Kerrokset jakautuvat vielä a- ja b- osaan, jotka erottuvat toisistaan puolen kerroksen korkeuserolla. Joka kerroksessa on myös parvekkeet, jotka ovat myös asukkaiden käytössä. Osa parvekkeista on talviaikana suljettuna. Jokaisessa kerroksessa on samassa kohdassa yhteinen tila. Jokaisessa tilassa on samanlainen sisustus. Sisustukseen kuuluu sohva, sohvapöytä, tv, ruokapöytä ja tuoleja. Kiinteinä kalusteina on hella, jääkaappi ja muutama astiakaappi. Yhden kerroksen seinällä, sohvän yläpuolella roikkui keltasävyinen, tunnelmaltaan rauhasa, abstrakti metrin levyinen öljymaalauk. Muissa kerroksissa oli jokunen viherkasvi. Joulunaikana yhdessä kerroksessa oli pieni joulukuusi.

5.2 Tutustutaan ja suunnitellaan

Syksyn 2009 aikana vierailimme naisten asumisyksikön asukkaiden luona, ilta-kahvin tai asukaskokouksen merkeissä. Käyntiemme tarkoituksena oli kertoa tulevasta ryhmätoiminnasta ja sen toiminnallisen osuuden linkittymisestä opin- näytetyöhömme. Jokaisen kahvihetken alussa esittäydyimme ja kerroimme opin- näytetyöstämme ja siihen liittyvästä toiminnallisesta osuudesta eli ryhmä- toiminnan järjestämisestä naisten asumisyksikön asukkaille. Painotimme, että osallistuminen on aina vapaaehtoista ja siihen voi osallistua silloin kun se itselle sopii. Kerroimme myös, että mukana olo voi olla läsnäoloa ja katselemista, il-

man tekemiseen osallistumista. Meidät otettiin aina vastaan hyvin lämpimästi ja tunsimme olevamme tervetulleita yhteisöön. Tutuksi tulemisessa tunsimme pientä epävarmuutta, kun saimme esitellä itsemme samoille henkilöille useamman kerran kuin uusina tuttavuuksina. Useamman esittelyn jälkeen olimme jo aika monelle tuttuja.

Toiminnan suunnitteluvaiheessa tiedotimme seuraavasta tuloajankohdastamme asukkaille työntekijöiden välityksellä. He laittoivat jokaisen asuinkerroksen yhteistilaan tiedotteen, jossa oli mainittuna ajankohta ja kerros, jossa suunnittelu tapahtuu. Henkilökunta myös informoi ja muistutti asukkaita mahdollisuudesta vaikuttaa ryhmätoimintaan, viemällä heille tietoa henkilökohtaisesti ja suullisesti, useita kertoja ennen kokoontumisajankohtaa.

Toteutettavien teemojen oli tarkoitus olla asukkaiden omista toiveista lähteviä. Asumisyksikön asukailta tulikin monipuolisia ehdotuksia ryhmätoiminnan sisällöksi. Kävimme yhdessä asukkaiden ja työntekijöiden kanssa kaikki ehdotukset läpi ja mietimme, mitkä ovat toteutuskelpoisia, niin taloudellisista kuin muista resursseista johtuen.

Suurimmaksi osaksi asukkaiden toiveet olivat arkisia tekemisen muotoja kuten yhdessä leipomista ja ruoan valmistamista sekä kädentaitojen harjoittamista erilaisin menetelmin. Loppusyksyn ajankohdasta johtuen oli monen toiveena joulukuun liittyvien koristeiden sekä korttien ja lahjojen valmistaminen läheisille. Muutamassa ehdotuksessa oli myös toive taidemuseo- tai vierailukäynnistä ja retkestä.

Suunnitelmia tehdessä oli realistista varautua myös paikallaolijamäärän niukkuuteen. Suunnitteluvaiheessa oli otettava huomioon myös se, että sovittuna ryhmäkokoontumiskertana ei osallistujia olisi ensinkään. Tällaisessa tilanteessa etukäteisvaraukset, maksut ja yhteiskuljetuksen järjestäminen esimerkiksi museo-opastukselle, aiheuttaisivat ongelmia. Tästä syystä päädyimme kokoontumaan asumisyksikön tiloissa ja perustamaan kaiken toimintamme sinne. Naisasukkailta löytyi paljon innostusta ja halukkuutta ryhmätoimintojen suunnitteluun ja myös etukäteisintoa ja halukkuutta itse ryhmätoimintaan osallistumiseen.

Ryhmätoiminnan suunnittelua teimme useamman tapaamiskerran aikana. Tämä havaittiin tarpeelliseksi, koska paikalla olijat vaihtuivat ja saimme näin toimimalla mahdollisimman monelle asukkaalle tietoa ryhmätoiminnasta. Toisto oli tarpeellista myös, koska osa asukkaista oli unohtanut edellisen tapaamiskerran. Asumisyksikössä päihteiden käyttö ja päihtyneenä oleminen kaikissa tiloissa, yhteisökokouksissa ja iltakahvihetkillä on sallittua. Päihtymys ei myöskään ollut este ryhmätoimintaan osallistumiselle.

Toimintaa suunnitellessa tuntui kiinnostusta olevan hyvin runsaasti. Ehdotuksia tuli hyvin monilta ja monenlaisia. Osa yhtyi toisten esittämiin ehdotuksiin ja osalta tuli hyvinkin erikoisia ehdotuksia. Kirjallisia vastauksia tuli vähemmän ja niissä toistui sama tyyli, osa oli syventynyt asiaan enemmän ja osa kirjoitteli mitä muut ehdottivat. Suuri innostus sai meidätkin innostumaan vielä enemmän tulevasta yhteistoiminnasta.

5.3 Haastattelut

5.3.1 Ulkona on kaunis syksyinen ilma

Haastattelut aloitimme asukaskokoustapaamisissa ja iltakahveilla sen jälkeen, kun olimme käyneet muutamia kertoja tutustumassa ja esittäytymässä. Haastattelut toteutimme keskusteluhaastatteluina. Näin pääsimme hyvään dialogiseen vuorovaikutukseen asukkaiden kanssa. Suuntasimme keskustelua asioihin, joista halusimme saada asukkaiden mielipiteitä.

Ensimmäinen haastattelu tapahtui asukaskokouksessa lämpöisenä syksyisenä päivänä. Työntekijä kertoi kauniin päivän verottavan osallistujia. Nuoremmat asukkaat viettävät hyvin vähän aikaa muutenkin asunnoissaan. Keski-ikäiset naiset ovat myös paljon kauniina päivänä poissa. Paikalla ovat vanhimmat ja huonokuntoisimmat asukkaat. Olimme suunnitelleet saavamme vastauksia ainakin seuraaviin kysymyksiin: Miltä meidän läsnäolo yhteisössä tuntuu? Mitä mieltä ovat, jos tulemme tänne ryhmätoimintaa järjestämään? Minkälaista toi-

mintaa he haluavat? Käyvätkö naiset Sallin ja Kansalaistoiminta Areenan järjestämissä toiminnoissa? Tämä kysymys oli ajateltu siksi, ettemme järjestäisi samankaltaista tekemistä mitä oli jo järjestetty, jos useampi asukas käy niissä.

Asukaskokoukset alkoivat täsmällisesti kello neljatoista. Paikalla oli kolme asukasta. Kokouksen aikana tuli kaksi asukasta lisää ja muutamia kävi oven suussa katsomassa tai asioimassa työntekijän kanssa. Virallisten asioiden jälkeen oli meidän vuoromme. Kerroimme tulevasta tutkimuksesta ja toiminnallisuudesta. Esittelimme ja jaoimme kirjalliset haastattelusopimukset. Mitään erityistä kiinnostusta eivät nämä viralliset paperit paikalla olleissa herättäneet.

Keskustelun aloitimme juttelemalla hyvin tavanomaisesti säästä ja syksystä. Sitten kerroimme, että esittäisimme muutaman kysymyksen, liittyen tulevaan tutkimukseen ja toimintaan. Ensimmäisenä asiana tiedustelimme, miltä tämä meidän läsnäolo tuntui? Mari, joka oli oikein puheliaalla tuulella, toivotti meidät tervetulleiksi ja vaikutti hyvin kiinnostuneelta. Hän kertoi omista mieltymyksistään kauniisiin vaatteisiin ja koruihin. Meille jäi tunne, että hän varmasti tulee ryhmiimme mukaan. Toisin kuitenkin kävi, emme tavanneet Maria kuin ohimennen vierailujen aikana. Mihinkään toimintaan hän ei osallistunut. Sohvilla istui myös kaksi vanhempaa asukasta. He tarkkailivat meitä epäluuloisen näköisinä. Olimme tavanneet molemmat jo aikaisemmillä tutustumiskäynneillä. Toinen heistä kysyi jälleen, keitä me olemme? Vastasimme ja esitimme kysymyksen läsnäolostamme. Työntekijä esitti vielä erikseen saman kysymyksen, johon hän vastasi muminalla. Työntekijä tulkitsi meille, että Leilalle on ihan sama olemmeko täällä vai emme. Leilalla oli juuri sinä hetkenä paljon asiaa työntekijälle, eikä hän ollut meistä kiinnostunut. Kolmas sohvilla istuja ei kommentoinut mitenkään. Kaksi muuta läsnäolijaa poistui välillä parvekkeelle tupakalle ja heiltä ei tähän kysymykseen kommenttia tullut.

Seuraavaksi kysyimme mitä mieltä he ovat, jos tulemme tänne ryhmätoimintaa järjestämään? Mari täytti puheillaan koko tilan. Muut läsnäolijat eivät siinä vaiheessa keskusteluun osallistuneet. Työntekijä osallistui keskusteluun ja kertoi näiden läsnä olevien asukkaiden viihtyvän paljon omassa kerroksessaan ja heitä saattaa tämä meidän toiminta kiinnostaa. Mari poistui tilasta. Yksi sohvilla

istuja totesi, että hyvä kun tuokin ymmärsi lähteä. Näitä muutamia vanhempia asukkaita lukuun ottamatta kaikilla muilla tuntui olevan kova kiire. Yksi ehti käydä tupakalla useamman kerran, toinen valitti ahdistunutta oloa ja itsetuhoisia ajatuksiaan. Meidän ajatuksemme olivat myös aika sekavia, saimmeko mitään tietoa? Tuleeko ryhmätoiminnasta mitään? Työntekijä ehdotti, että tulisimme seuraavan kerran haastattelemaan iltakahville, jolloin väkeä on yleensä enemmän paikalla.

5.3.2 Kyllä me tehdään, jos joku järjestää

Seuraava tapaaminen oli iltakahvin aikaan. Paikalla oli nyt edellisen kerran muutaman vanhemman naisen lisäksi useampia nuorempia naisia. Olimme tavanneet heistä melkein kaikki jo tutustumiskäynneillä. Esittelimme jälleen itsemme ja kerroimme, mikä on vierailumme aihe. Esitimme kysymyksen mitä mieltä ovat, jos tulemme tänne ryhmätoimintaa järjestämään? Mirkku oli hyvin innostunut asiasta ja esitti meille heti lisäkysymyksiä, mitä niissä ryhmissä sitten tehdään? Kerroimme, että suunnittelemme sisällön yhdessä heidän kanssaan. Sen enempää emme ehtineet tätä kysymystä pohtimaan, kun keskustelu siirtyi jo ryhmien sisältöön. Yksi asukkaista kertoi hieman kateellisena, että miehillä on kerran viikossa yhteinen ruuanlaittotapahtuma. Ja, että heillä naisilla ei ole mitään toimintaa kerroksissa.

Ruuanlaitto ja leipominen tuntuivat olevan mieluisat puheenaiheet. Puheissa tuli esiin, että keittiötyöt ovat olleet useammallakin ammattina jossain elämänvaiheessa. Kaikki eivät jaksaneet kuunnella jonkun toisen kertomusta, kuinka taitava hän on ruuanlaitossa ollut ja poistui parvekkeelle tai omaan asuntoonsa. Naiset kertoivat halukkuudestaan tehdä ruokaa tai leipoa, mutta omassa asunnossa sitä ei voi tehdä, kun ei ole uunia. Syytä, miksi he eivät tee yhteisessä tilassa, ei kukaan sen enempää kommentoinut. Keskustelua hallitsivat Mirkku ja Siru, jotka tuntuivat innostuvan kovasti meidän ryhmistä. Osa muista paikalla olleista jätti suosiolla puhumisen näille kahdelle naiselle. Mirkku ja Siru kertoivat osallistuvansa myös jonkun verran näihin muihin tapahtumiin asumisyksikön ulkopuolella. Keskustelun lomassa meille kerrottiin perheestä, lapsista, lapsenlapsista ja miesystävistä. Meidän iät kiinnostivat useita naisia ja iästä riitti myös

keskustelua. Iltakahvi venyi normaalia pidemmäksi ja osa naisista alkoi jo kaivata omaan asuntoonsa. Sovimme, että tulemme jatkamaan keskustelua toisena iltana. Naiset voivat miettiä toimintaa ja kertoa sitten lisää ehdotuksiaan.

5.3.3 Lennokasta ajatusten vaihtoa

Seuraavalle kerralle olimme varanneet jo kirjalliset kyselylomakkeet mukaan. Paikalla oli iltakahvien alkaessa lähes samat henkilöt kuin viimeksi. Mieleemme olivat jääneet edellisistä kerroista Mirkku, Siru, Milja, Lennu, Kisu, Raija, Hilu, Leila ja Anna. Tällä kerralla keskusteluun Mirkun ja Sirun ohella osallistuivat ahkerasti myös Milja, Lennu ja Kisu. Myös Anna oli mukana, mutta tuntui, että muut naiset eivät häntä kuunnelleet. Esitimme jälleen samat kysymykset. Meidän läsnäolo koettiin tässä vaiheessa mukavaksi ja meidät ”hyviksi tyypeiksi”. Tosin Raija oli hieman kiukkuinen, kun hänen tv-sarjan katsominen häiriintyi meidän keskusteluistamme. Iltakahvi oli tällä viikolla Raijan kerroksessa, jolloin hän on aina paikalla.

Ryhmätoiminnasta ollaan kiinnostuneita ja koetaan se tarpeelliseksi. Toiminnasta kysyttäessä keskustelu yltyi hyvin lennokkaaksi. Leivontaa, ruuanlaittoa, käsitöitä, askartelua, rentoutusta, jumppaa, valohoitoa, elokuvia, taidenäyttelyitä, retkiä. Samoja asioita olimme laittaneet myös kirjalliseen kyselyyn, jonka nyt pyysimme heitä täyttämään. Mirkku ja Siru toimivat opastajina, jos jollakin ei omia ajatuksia ollut. Mirkku seurasi ajankohtaisia tapahtumia aktiivisesti ja toi esille toiveen, että menisimme Picasson näyttelyyn. Ehdotus sai kannatusta myös muutamalta muulta naiselta. Keskustelussa tuli esille, että osalle naisista ulos lähteminen oli erittäin hankalaa, eivätkä siksi olleet kiinnostuneita näyttelyistä. Kahvilla kävi myös Taina, mutta hänen kuntosensa ei tällä kertaa riittänyt vastaamaan meidän kysymyksiin. Muutama nuoremmanoloinen asukas kävi tapaamassa työntekijää, mutta heitä emme onnistuneet jututtamaan.

Kirjallisen kyselyn ja muistiinpanojen yhteenvedon jälkeen haastattelimme työntekijää. Yhtenä kysymyksenä oli tekemisen mahdollistaminen. Mikä tekeminen onnistuu ja saammeko taloudellista apua jostakin? Tutkimuksen alkuvaiheessa olimme sopineet yhteistyöstä Kansalaistoiminta Areenan kanssa, mutta nyt yh-

teistyöhenkilömme oli lähtenyt pois ja mahdollinen apu täytyi saada muualta. Asumisyksikön työntekijät lupautuivat auttamaan meitä tarvittaessa ja ainakin leivontatarvikkeisiin saisimme rahallista tukea. Heiltä saimme hyvää tietoa siitä, minkälainen toiminta voisi asukkaita kiinnostaa ja mikä myös voisi onnistua. Vihjeenä he kertoivat, että kiinnostus on usein suurempaa kuin toimintaan osallistuminen.

5.3.4 Meille kans kun Sälissäkin tehdään

Miesten asumisyksikön eli Sällin työntekijän kanssa keskustelimme ryhmätöinnistä ja sen järjestämisen ja toteuttamisen haasteellisuudesta. Hänen henkilökohtainen näkemyksensä oli se, että naisten kanssa on vaikeampi järjestää toimintaa. Hän perusteli tätä sillä, että hänen mielestään asumisyksikön miehet ovat sosiaalisempia ja haluavat enemmän tehdä asioita yhdessä kuin naiset.

Olimme myös kuulleet asumisyksikön naisilta hieman kateellisen kommentin siitä, kuinka miesten asumisyksikössä asukkaat ja ohjaaja valmistavat kerran viikossa yhdessä ruokaa. Tätä kommentoi Sällin työntekijä sanomalla, että monesti se taitaa olla niin, että ohjaaja itsekseen valmistaa ruoan. Tosin, joku asukkaista on tuonut lahjoituksena saadut ruokatarvikkeet, joista ateriat valmistetaan.

Sällin työntekijä kertoi heidän järjestävän miesasukkaiden kanssa esimerkiksi elokuviin lähtöjä, ilman ennakkosopimisia. Tämä tapahtuu niin, että joko asukas tai työntekijä ehdottaa elokuviin menoa ja sitten kysellään löytyykö mukaan lähtijöitä. Toteutuvia toimintoja ei siis ole edeltänyt ennakkosuunnittelu, vaan perustuvat eteen tuleviin tilanteisiin ja niiden toteutumismahdollisuudet punnitaan siinä hetkessä. Toteutuakseen tämä kuitenkin edellyttää useamman työntekijän paikalla oloa.

5.4 Ryhmätapaamiset

5.4.1 Pullan tuoksua

Ennen ensimmäistä toiminnallista tapaamista, luimme kaikki kirjalliset ehdotukset, jotka olimme asukkailta saaneet. Kaikkien papereissa ja myös keskusteluissa oli tullut esiin ruuan valmistaminen tai leipominen. Naisten asunnoissa on keittolevyt, mutta ei uuneja. Jokaisen kerroksen yhteisessä tilassa on uuni. Astiat pitää asukkaalla olla omat, jos hän haluaa uunia käyttää. Toiminnan toteutamisessa meidän piti huomioida kaikki tarvikkeet, mistä ne saamme ja kuka maksaa mahdolliset kulut. Ensimmäisen toiminnallisen tuokion ohjelmaksi olimme sopineet leipomisen, vähän suolaista ja vähän makeaa. Ajankohdaksi oli valittu maanantai kello 12, jolloin herkut olisivat tarjolla asukaskokouksessa kello 14. Toiminnasta oli tiedotettu edellisessä asukaskokouksessa suullisesti ja kirjallisesti tiedotteella, joka oli näkyvällä paikalla yhteistiloissa viikon ajan.

Osan tarvikkeista toimme mukamme ja osa löytyi työntekijöiden yhteisistä varastoista. Kerrokseen saapuessamme paikalla oli yksi asukas. Mirkku muisti hyvin tulomme ja odotteli innolla mitä teemme. Hetken päästä paikalle saapui Milja. Kerroimme, että suunnitelmisamme on tehdä kinkkupiirakkaa ja pullaa. Milja kertoi, ettei voi osallistua leivontaan, kun käsissä on jokin hermostollinen vika. Sanoimme, että se ei haittaa, voi hyvin olla seurana, haistella ja maistella tuoreen pullan tuoksua.

Aloitimme taikinoiden valmistamisen pikkuhiljaa. Ensimmäiset ongelmat tulivat, kun huomasimme, että tarvikkeita kuitenkin puuttuu. Milja tarjoutui hakemaan omasta asunnostaan tarvikkeita ja leivonta saatiin käyntiin. Mirkku osallistui innokkaasti taikinan tekemiseen ja kertoi samalla tarinoita menneisyydestä. Hän kertoi kuinka yhtenä joulunaikana oli leiponut ystäväpariskunnan kanssa monta sataa karjalanpiirakkaa ja oluttakin oli mennyt ainakin korillinen. Keskustelu sujui koko leivonnan ajan sujuvasti. Aiheet liittyivät aika paljon ruokiin ja ruuanlaittoon. Myös Milja osallistui keskusteluun aktiivisesti. Paljon oli molemmilla tietoa ja muistoja, liittyen ruuanlaittoon. Mirkku kertoi käyvänsä leipäjonoissa useamman kerran viikossa. Hän tiesi tarkkaan minä päivänä ja missä kannattaa käydä. Hän kertoi mieleen jääneitä saamisia, kuten erikoisjuustoja ja täytekakkuja.

Hän sanoi tuovansa myös muille asukkaille ruokaa tai jakaa omista isoista pakkausistaan.

Leivonnaiset alkoivat olla paistamista vaille valmiit. Ensimmäisen pellillisen valmistuttua huoneeseen ilmestyi myös eräs kerroksen asukas. Hän ihasteli tuoksua, mutta ei kuitenkaan innostunut jäämään seuraamme, vaan poistui saman tien omaan asuntoonsa. Ihmettelimme ääneen, missä muut naiset ovat, kun olivat niin innoissaan tästä leipomisesta silloin edellisessä tapaamisessa. Mirrku oli sitä mieltä, ettei muiden tarvitse tulla syömäänkään näitä herkkuja, kun eivät ole olleet niitä leipomassa.

Kellon lähestyi neljäätoista ja joka maanantainen asukaskokous oli alkamassa. Asukkaita alkoi ilmestyä kerrokseen. Mirrku kommentoi tulijoille.

Tällaista tää aina on. Ekaks haluutte kaikkee ja sit ette kuitenkaa tuu paikalle.

Tulijat eivät sanomista kommentoineet, osa meni suoraan parvekkeelle tupakalle ja osa istui sohvalle odottamaan kokouksen alkamista.

Kaikille halukkaille riitti piirakkaa ja pullaa. Toiminnassa mukana olleet veivät ylijääneet leivonnaiset itselleen. Kiittelimme Mirrkua aktiivisesta osallistumisesta ja Miljaa tavaroiden lainaamisesta, joka mahdollisti tekemisen. Asukaskokouksen yhteydessä keskustelimme vielä tästä päivästä ja osallistujien vähäisestä määrästä. Suurimpana syynä poissaoloon kerrottiin olevan unohdus ja huono ajankohta. Yhdessä päätimme seuraavan toiminnallisen tapahtuman ajankohdan. Tämän päivän tapahtuma oli päivällä, seuraava olisi illalla iltakahvin yhteydessä. Taas oli monta innokasta tulijaa seuraavaan tapaamiseen.

Kerroksesta poistuttuamme pidimme vielä keskenämme palautekeskustelun. Osallistujamäärä oli selkeästi meille pettymys. Paikalta puuttui esimerkiksi sellaisia naisia, joiden kanssa olimme jo paljon keskustelleet aiemmissä tapaamisissa. Kysyimme myös työntekijän ajatuksia asiasta. Hän kertoi ainakin yhden näistä tuntemistamme naisista olevan katkolla ja toisen kyläilemässä. Pienellä

ryhmällämme tunnelma oli kuitenkin mukava ja toiminta kaikin puolin muuten onnistunut.

5.4.2 Yhteisössä reagoidaan

Suunnittelulistallamme oli toiveena pientä taukoliikuntaa ja rentoutumista. Tälle tapaamiskerralle olimme suunnitelleet tuolijumppaa reippaan musiikin tahdittamana ja sen jälkeen rauhoittavan musiikin myötä rentoutus. Mietimme tilan ahautta tällaiseen toimintaa. Saavuimme paikalle ajoissa, jotta saamme tarvittavat välineet ja ehdimme hieman kysellä talon tunnelmia. Työntekijöiltä kuulimme viikonlopun aikana tapahtuneesta asukkaan kuolemasta. Asiaan ei liittynyt mitään dramatiikkaa, mutta yhteisö on kuitenkin tietoinen toisistaan ja asiat kerrotaan kaikille. Päivällä oli ollut pieni muistotilaisuus ja ainakin osa asukkaista otti asian hyvin vakavasti. Kello lähestyi kuutta ja me olimme odottamassa yhteisissä tiloissa.

Paikalle saapui ensin Mirkku. Kerroimme suunnitelmasta. Mirkku sitten muistikin, että olihan siitä ollut puhetta ja ilmoitus seinällä. Mirkku valitteli huonoa fiilistä, mutta toisaalta totesi, että ei se häntä nyt niin kauheasti vaivaa. Seuraavaksi paikalle saapui Lennu. Ei vaikuttanut hänkään kovin tietoiselta, mitä oli tänään suunnitelmassa. Hetken odottelun jälkeen saapui vielä Kisu. Työvuorossa oleva työntekijäkin tuli myös paikalle. Keskustelimme vielä hetken viikonlopun tapahtumasta ja tämän päivän muistotilaisuudesta. Yhteisesti päätimme, että ehkä liikunnallinen osuus, reippaan iskelmämusiikin tahdissa jätetään nyt pois ja teemme vähän pidemmän rentoutuksen. Kaikki ottivat hyvän asennon tai yrittivät ottaa. Ilmeisesti Mirkun huono olotila aiheuttivat pientä levottomuutta ja hiljaisuuden löytäminen oli työlästä. Rentoutus kesti reilun puolituntia ja sujui kaikilta hyvin. Mirkku hieman valitteli paikkojen olevan kipeänä ja paikalla istumisen olevan vaikeaa. Kisu ja Lennu olivat tyytyväisiä ja keskustelu jatkui omia kokemuksia kertomalla. Keskustelu päättyi, kun muita asukkaita saapui paikalle.

Omassa palautekeskustelussamme pohdimme, kuka oli kuollut henkilö. Hän oli ehkä kerran ollut kanssamme samaan aikaan jossain tapaamisessa, mutta var-

sinaisia muistikuvia ei meillä hänestä ollut. Päätimme, että emme asiaan puutu, huomioimme kyllä jos tulee muissa keskusteluissa esille.

5.4.3 Naisellista kauneutta

Ennen toiminnallisen ryhmän alkua tapasimme Sallin työntekijän, jonka kanssa kävimme läpi viikon tapahtumia asumisyksikön naisten keskuudessa. Ohjaaja mainitsi viikon sisältäneen joidenkin asukkaiden kesken eripuraa, kuitenkin fyysisiltä konflikteilta oli vältytty.

Iltakahville kokoontui suurehko asukasmäärä eli noin 10–15 asukasta. Osa asukkaista oli vain hetken paikalla hoitaen asiansa työntekijän kanssa, jonka jälkeen he ottivat kahvinsa ja poistuivat asuntoihinsa. Kerroimme kahvin juonnin lomassa taas tuttuun tapaan, mitä teemme ja toivotimme kaikki mukaan korujen valmistamiseen, jossa meidän vetäjien on tarkoitus olla apuna. Leila, joka usein oli ollut kahvihetkessä mukana, mutta melko vaitonaisena, alkoi kertoa helmikoruvarkaudestaan, jonka oli tehnyt 6-vuotiaana. Muistelossa Leila oli ollut joulun alla perheineen kyläilemässä tuttavaperheen luona, jonka tyttäreillä oli ollut, toisin kuin Leilalla, paljon ihania esineitä ja kauniit punaiset helmet. Leila kertoi, ettei hänellä ollut kotona mitään omia leluja tai esineitä. Punaiset helmet olivat olleet vastustamattomat ja hän olikin hetken mielijohteesta ottanut ne ja laittanut mummonsa mekon taskuun, josta ne kantautuisivat kotiin. Helmien katoaminen havaittiin pian, mutta niitä ei etsinnöistä huolimatta löydetty. Kotona pikkusisko oli huomannut Leilan hallussa olevat helmet ja Leilan oli pakko hankkiutua niistä eroon ja hän oli viskannut ne korkean uunin päälle. Pikkusisko oli kuitenkin ehtinyt kertoa helmistä vanhemmille ja Leilan oli näytettävä helmien piilopaikka. Rangaistukseksi Leilan oli mentävä palauttamaan helmet yksin. Palautusmatka ei ollut 6-vuotiaalle helppo. Hiihtomatka järven yli oli kilometrien pituinen ja siihen oli mahtunut monta pelon hetkeä.

Leila kertoi taitavan tarinankertojan lailla tarkasti eläytyen, muiden hiljentyneinä kuuntelemaan. Tällaista hetkeä emme olleet kokeneet asumisyksikössä ennen. Tarina kokosi ryhmän tiiviiksi miettimään Leilan kokemusta. Hetkeen sisältyi paljon osanottavia ja eläytyviä kommentteja ja kysymyksiä.

Tarinasta toivuttuamme ehdotimme Leilalle, että hän tekisi helmet, juuri sellaiset, jotka olisivat mieluisat. Leila olikin ensimmäinen, joka tuli pöydän ääreen ja valikoi nopeasti itselleen mieleisenväriset vihreät ja ruskeat helmet. Helmikorujen tekijöitä löytyi runsaasti ja tekemiseen tarttuminen oli kaikessa innokkuudessaan lähes hämmentävää. Korujen tekeminen vaati tarkkaavaisuutta ja keskittymiskykyä, jota löytyi kaikilta osallistujilta. Joku tarvitsi apua, kun kuminauhohenpäät alkoivat rispaantua, eikä helmiä saanut menemään nauhasta läpi. Silloin vierustoveri tarjosi apuaan, jos me molemmat ryhmänvetäjät olimme auttamassa toisaalla. Valmiita helmikoruja, niin omatekemiä kuin toisten, ihasteltiin yhdessä ja oltiin myös aidosti ylpeitä omista tuotoksista.

Monet korujentekijät tekivät korunsa jollekin toiselle, itselle tärkeälle ihmiselle. Hilka teki kaksi kaunista käsikorua, yhden molemmalle lapsenlapselleen. Leila antoi korunsa asumisyksikön työntekijälle, joka oli mukana ryhmätoiminnassa.

Milja oli istumassa omalla vakituisella paikallaan. Hän valitteli edelleen käsien hermostollista vikaa, joka estää hänen näpertelemästä käsillään. Milja kuitenkin osallistui keskusteluihin aktiivisesti ja jälleen halusi hakea asunnostaan meille lisätarvikkeita. Kysyimme Miljalta haluaisiko hän, että tekisimme hänelle korun? Hän oli kovasti ilahtunut ja sanoi, että helmet olisivat mukavat. Milja valitsi mieheliemensä ja niin teimme Miljalle helmet ja rannekorun. Milja vaikutti hyvin iloiselta ja jopa hieman liikuttuneelta.

Pohdimme pitkään, mitkä seikat johtivat ryhmätoiminnan onnistumiseen. Syitä onnistumiselle oli varmasti useita. Leila omalla tarinallaan innosti ja kokosi ihmiset tiiviisti yhteen, edes hetkeksi. Tarinan pikkutyttöön oli myös monen helppo samaistua. Ryhmän kokoonpano oli oikeanlainen; paikalla ei ollut ketään, joka olisi vienyt yksin huomion ja saanut hiljaisemmat ja aremmat vaikenemaan ja poistumaan paikalta. Ryhmässä vallitsi harmoninen tasapaino.

Korujen tekeminen voidaan nähdä myös naiseutta tukevana, koristavana ja kauneutta tuovana elementtinä ja siksi niin houkuttelevana tekemisen muotona. Toisten asukkaiden ihastellessa kaulalla roikkuvaa valmista helmikoruja, ilmensi

se välillisesti myös korunkantajaan ja koruntekijään kohdistuvaa ihailua. (Kuvat 1 ja 2 liitteenä)

5.4.4 Väärä päivä ja aika

Edellisen ryhmätoiminnan runsas osallistujamäärä ja hyvä tunnelma olivat hyvin muistissa, kun menimme neljättä toiminnallista hetkeä järjestämään. Työntekijä kertoi asumisyksikössä olleen aamupäivällä hieman levotonta. Hän ei itse päässyt tällä kertaa kerrokseen kanssamme, vaan antoi meille avaimet ja hälytysnapin. Olimme sopineet tämän ryhmän pidettäväksi asukkaiden ehdotuksesta päivällä kello 13. Hissiin saimme seuraksi asumisyksikön asukkaan, Marketan. Marketta tarkkaili meitä ja lopulta kysyi olimmeko uusia työntekijöitä. Kerroimme keitä olemme ja mitä olimme menossa tekemään. Marketta vastasi:

Minua ei teidän puuhastelut kiinnosta, mutta voittehan te yrittää niiden luusereiden kanssa jotain tehdä.

Marketta poistui hissistä ennen meitä ja me jatkoimme seuraavaan kerrokseen. Kerroksessa oli hyvin hiljaista, eikä yhteisessä tilassa ollut vielä yhtään asukasta. Valmistelimme tavaroita pöydälle ja ryhdyimme odottelemaan naisia paikalle. Ketään ei kuulunut, ketään ei liikkunut koko kerroksessa. Tarkistimme vielä seinältä tiedotteestamme, että olimme sovitussa paikassa oikeaan aikaan. Kyllä olimme.

Odottelimme melkein tunnin, keräsimme tavarat ja lähdimme takaisin alakertaan. Toimistossa ei ollut naisten työntekijöitä, mutta miesten asumisyksikön työntekijän kanssa sovimme, että voimme jättää tarvikkeemme toimistoon odottamaan seuraavaa kertaa. Avaimia lähdimme palauttamaan Salliin, jossa tapaisimme myös työntekijän ja voisimme keskustella tämän päivän tilanteesta.

Sallissa tapasimme myös muutaman asukkaan. He kertoivat, etteivät muistaneet tämän päivän ryhmää ja olivat asiasta hyvin pahoillaan. Istuimme ja juttelimme asukkaiden ja työntekijöiden kanssa leppoisasti, kun Marketta vauhdikkaasti saapui paikalle. Kovaäänisesti hän alkoi arvostella vuorotellen paikalla olleita henkilöitä. Osansa sai myös toinen asukas, joka hermostui saman tien

Marketalle ja oli valmis fyysisesti vastaamaan arvosteluun. Työntekijät joutuivat puuttumaan tilanteeseen hyvin voimakkaasti ja poistamaan Marketan tilasta. Keskustelimme tapahtumista vielä työntekijöiden kanssa. He kertoivat, että tällaista riitaa oli ollut koko aamupäivän asumisyksikössä. Osa asukkaista vetäytyy aina silloin asuntoihinsa, välttääkseen kohtaamasta aggressiivisesti käyttäytyviä henkilöitä. Työntekijöiden mielestä tämä saattoi vaikuttaa osallistumiseen. Heidän mielestään olisi parempi järjestää toiminta kuitenkin iltapäivällä tai alku illasta, koska asukkaat ovat usein keskipäivällä hoitamassa omia asioitaan. Päätimme järjestää seuraavan ryhmän jälleen iltapäivällä.

5.4.5 Joulun odotusta

Kaksi edellistä ryhmätapaamista olivat olleet toistensa täydelliset vastakohtat. Se sai meidät pohtimaan ryhmätoimintaan motivoitumista ja suunnitteluilon uudelleen löytämistä. Edellisen ryhmäkerran tuottama pettymys oli nopeasti nieltävä ja suunnattava ajatukset eteenpäin. Ryhmätoimintojen epäonnistumisen ja täydellisen arvaamattomuuden havaitsimme kuitenkin jälkipuintia vaativaksi, jotta kykenisimme motivoimaan itsemme uuteen toimintakertaan.

Saavuimme jouluaskartelutarvikkeiden kera iltakahvinaikaan asumisyksikköön. Keskustelimme työntekijän kanssa toimistossa, kahvinkeiton lomassa, viikon tapahtumista. Mitään merkittävää ei ollut viikon aikana tapahtunut.

Kahvinjuonnin lomassa levittelimme askarteluvälineitä pöydälle ja esittelimme niitä kertoen, mitä voisi nyt askarrella, vaikkapa lahjaksi ystävälle. Raija katsoi samassa tilassa televisiosta lempisarjaansa ja sanoi meille tiukkaan sävyyn:

Pois siitä telkkarin edestä!

Olimme innoissamme esitelleet askarteluaiheita ja epähuomiossa pyörähdelleet television edessä.

Koska kukaan ei näyttänyt tekevän aloitetta, aloimme askarrella keskenämme työntekijän kanssa. Pöydän ääreen tuli katselijoita, joita houkuttelimme mukaan.

Kisu ja Maija istuivat joukkoomme ja tarttuivat tontturasian tekoon. Koska Milja ei pystynyt askartelemaan käsissä olevan hermostollisen vian takia, hänelle valmistettiin antamiensa ohjeidenmukainen rasia. Askartelijoiden joukkoon liittyivät vielä Hilikka ja Tiina, jotka innostuivat tekemään useamman kortin sekä tontturasian.

Työvuorossa ollut työntekijä oli ensimmäistä kertaa ryhmässämme innostuneena mukana. Maija hämmästeli askartelun ääressä, että kuinka te keksitte näin hienoja aiheita ja löydätte näin ihania tarroja ja papereita. Ryhmässä askarreltiin lähes hiljaisuuden vallitessa, tarkkaavaisesti ja keskittyen. Askartelun lopettaminen ei tullut kenenkään mieleen, ennen kuin sanoimme lähes kahden tunnin kuluttua, että pikkuhiljaa voitaisiin lopetella. Askarteluun osallistuvat olivat tyytyväisiä omiin tuotoksiinsa, joita yhdessä ihastelimme.

5.4.6 Joulun tuoksua

Seuraava tapaaminen oli muutamaa päivää ennen joulua. Olimme suunnitelleet jouluisen tunnelmaan sopivaa puuhastelua. Edellisessä tapaamisessa oli jouluisen askartelu sujunut hyvin ja ajattelimme jatkaa sitä vielä tälläkin kertaa. Lisäksi olimme suunnitelleet jouluun sopivaa leivontaa. Ajankohdaksi oli sovittu iltapäivä, jotta leivonnaiset olisivat tarjolla iltakahvilla. Olimme aiemmin saaneet tiedon, että samana päivänä oli asukkaille tarjottu yhteinen joululounas. Työntekijän mielestä se ei vaikuta osallistujamäärään ainakaan heikentävästi. Asukkaat ovat kotosalla, kun ei tarvitse ruokahankintoja lähteä tekemään.

Sovittuun aikaan kerroksessa oli muutama asukas meitä odottamassa. Tilaan oli tuotu joulukuusi, joka loi hyvin jouluisen tunnelman. Vakioryhmäläisemme Milja istui tutussa paikassaan, Anna tuli paikalle ja oli kovin puheliaalla tuulella. Hän kertoi puuhelmiensä menneen rikki ja kyseli onko meillä vielä niitä helmiä lisää, jotta voisi helmensä korjata. Pahoittelimme, että nyt ei ole niitä tarvikkeita, mutta voimme tuoda niitä myöhemmin. Milja kertoi kuinka mukavat tekemämme korut olivat, hän on pitänyt niitä lähes joka päivä. Muutama muu asukas kävi ovella meitä tervehtimässä, mutta he eivät nyt ehtineet osallistua toimintaan. Siru, yksi innokkaista toiminnan suunnittelijoista, kävi ovella myös mei-

tä tervehtimässä. Hän valitteli väsymystä ja pahoitteli, ettei jaksanut tulla mukaan. Sanoi tulevansa kahville vähän myöhemmin.

Aloitimme leivonnaisten tekemisen Miljan ja Annan seurassa. Ohjelmassa oli perinteisten joulutorttujen tekeminen ja lisäksi vielä suolaisia pasteijoita. Keskustelu alkoi sujuvasti Miljan ja Annan kertoessa omia muistojaan näistä leivonnaisista ja mitä ”niksejä” niiden tekemisessä on hyvä käyttää. Annalla oli hyviä niksejä tähtitorttujen tekemisiin, jotka hän myös pääsi toteuttamaan. Milja, joka käsiensä takia ei ole puuhasteluun osallistunut muuten kuin hyvin hengessä mukana olevana, innostui kertomaan kuinka pasteijat tehdään. Lopulta hän innostui myös auttamaan niiden tekemisessä ja huolellisesti käänsi taikinan pastei-ajan muotoon. Leivonnaisten tuoksu houkutteli jälleen yhteiseen tilaan muitakin asukkaita.

Mirkku saapui myös paikalle. Hän kertoi, että ei ollut vielä kotona kun aloitimme ja ettei olisi oikein ollut leivontatuulella muutenkaan. Hän toi meille joulukortin ja toivotteli meille hyvää joulua ja kiitteli syksystä. Kahviaikaan tila alkoi täyttyä asukkaista ja leivonnaiset maistuivat hyvin. Useampi kommentti oli jälleen:

Voi kun en muistanut teidän tuloa.

Kahvin juonnin lomassa, kerroimme, että vielä on mahdollisuus tehdä jouluaskarteluita. Muutama asukas teki vielä joulukortteja ja joku halusi vielä tehdä tonttututikkua. Yhdessä leikattiin tonttuja, joita halukkaat saivat viedä omaan asuntoon koristeiksi. Milja pyysi meitä leikkaamaan hänelle muutaman tontun. Askartelun lomassa jokaisella oli joitakin mukavia muistoja joulunajasta. Läsnäolijoiden keskustelu aihe muuttui yllättäen riitaisaksi ja tunnelma alkoi selvästi huonontua. Tilanne saatiin jälleen rauhoittumaan, kun siirsimme puheenaiheen takaisin tonttuihin.

Pois lähtiessämme toivottelimme puolin ja toisin hyvää joulua. Kerroimme, että tämä oli nyt viimeinen toiminnallinen tapaaminen. Tulemme vielä vierailemaan useampaan kertaan iltakahvilla ja asukaskokouksissa. Viimeisestä toiminnalli-

sesta tapaamisesta jäi meille hyvä ja ehkä haikeakin mieli. (Kuvat 3 ja 4 liitteenä)

5.5 Palautekeskustelut

5.5.1 Se siitä ”virallisesta” haastattelusta

Ryhmätoimintojen jälkeen kävimme vielä asukaskokouksessa ja iltakahvilla jututtamassa asumisyksikön naisia. Huomasimme molemmat, kuinka tutuksi paikka ja sen asukkaat olivat tulleet. Hajut hississä eivät yllättäneet, ne olivat jo varsin tuttuja. Toimiston takahuoneessa ollessamme tunnistimme näkemättä, pelkän äänen perusteella, viereisessä huoneessa vierailevan asukkaan.

Olimme valmistautuneet pienen nauhurin kanssa osallistumaan asukaskokoukseen. Halusimme esittää muutaman selkeän kysymyksen ryhmistä ja toiminnasta. Kokoukseen tuli mukaan viereisen asumisyksikön Villa Novan työntekijä, kun aiheena oli ulkopuolisten henkilöiden vierailujen aiheuttamat ongelmat asumisyksikössä. Emme olleet tietoisia kokouksen aiheesta, joka oli aiheuttanut vakaviakin ongelmia asumisyksikössä. Työntekijä epäili, että kokouksesta voi tulla kiihkeä, jos paikalla on erimieltä olevia asukkaita. Osallistujia oli hyvin vähän ja lähinnä heitä, joita vierailijat häiritsivät. Sovimme ensin pidettäväksi kokouksen ja sitten on meidän asiamme vuoro eli haastatella asukkaita ryhmätoiminnastamme. Kokous sujui aika vähäisellä keskustelulla, muutaman mielipiteen vierailijoista kertoivat Raija ja Anna. Heitä vaivasi joidenkin vieraiden oleskelu päihtyneenä yhteisissä tiloissa. Kaikki läsnäolijat jäivät vielä virallisen kokouksen jälkeen huoneeseen.

Otimme esille nauhurin ja kysyimme lupaa nauhoittaa keskustelua, läsnäolijoille se sopi. Keskustelu loppui siihen ja kaikille tuntui tulevan juuri silloin tarvetta omaan asuntoon tai tupakalle. Ensimmäisen kerran käyntiemme aikana meille tuli joukkoon kuulumaton olo. Nauhuri sujahti saman tien takaisin kassiin ja päätimme hoitaa loputkin haastattelut ilman teknisiä apuvälineitä.

Anna tuli takaisin tupakalta ja muistikin, että hänellä oli meille asiaa. Häneltä olivat menneet helmet rikki ja hän tarvitsisi nyt muutaman puuhelmen lisää. Valttelimme, että meillä ei ole niitä mukana, mutta voimme yrittää muistaa tuoda niitä seuraavalla kerralla. Anna totesi myös kuinka mukava oli helmiä tehdä, hän vain ajatteli niitä vähän pidemmän ja tarvitsee siihen ne helmet. Milja tuli myös vielä takaisin tilaan ja kertoi kuinka hänestä koko toiminta oli ollut mukavaa. Ilmapiiri oli rauhallinen ja tekeminen mukavaa, vaikkei hän kaikkea itse pystynyt tekemään. Työvuorossa oli sijainen, joka oli osallistunut meidän muuttamaan ryhmään ja myös hänestä ilmapiiri ryhmissä on ollut erityisen rauhallista ja tunnelmallista. Me olisimme toivoneet paikalla olleen vielä muutaman muun tutuksi tulleen asukkaan ja päätimme, että ainakin vielä yhden kerran tulemme kahvittelemaan naisten kanssa.

5.5.2 Kahvia, pullaa ja jäähyväisiä

Nyt kun tulimme viimeistä kertaa asumisyksikköön, herätti se meissä monenlaisia tuntemuksia. Useista asumisyksikön naisista oli tullut meille tuttuja ja yhdessä vietetty aika oli ollut merkityksellistä. Oli keskusteltu monista asioista ja jotkut olivat päästäneet meidät lähelleen ja kertoneet elämästään ja merkittävistä tapahtumistaan elämänsä varrelta. Meille kerrottiin lapsista, lapsenlapsista, epäonnistuneista parisuhteista, työpaikoista, asunnottomuudesta ja elämän kulusta, päätyemisestä tänne asumisyksikköön. Viimeinen käynti herätti meissä myös haikeuden ja luopumisen tunteita. Oli haikeaa lopettaa ryhmätoiminnat, kun monelle naisasukkaalle ne olivat olleet tärkeitä tai ainakin mukavia hetkiä arjen keskellä.

Viimeiseen tapaamiseen iltakahville toimme mukana kahvileivät. Perinteisesti menimme toimiston kautta, jossa työntekijä oli kahvia keittämässä. Työntekijä kertoi viime viikkojen kuluneen rauhaisissa merkeissä, ilman sattumuksia ja murheita. Siirryimme työntekijän, kahvin ja tykötarpeiden kanssa kerrokseen.

Paikalla olijat Milja, Mirkku ja Raija olivat omilla tutuilla paikoillaan. Milja ja Mirkku tervehtivät meitä iloisesti ja vaihdoimme kuulumiset. Paikalla pyörähtivät kahvia ja pullaa hakemassa myös Siru ja Lennu sekä Anna ja Kisu. Milja, joka

oli ollut aina mukana ryhmätoiminnoissa, antoi meille Tiimarin pääsiäisesitteen, jossa oli hänen mielestään mukavia askarteluohjeita. Kiitimme esitteestä ja harmittelimme, kun emme nyt valitettavasti ole enää tulossa askartelemaan. Kerroimme, että tulimme tällä kertaa kahvittelemaan ja kiittämään mukavista yhdessäolohetkistä ja samalla kyselemään heidän tuntemuksiaan ryhmätoiminnoista.

Ensimmäiseksi kysyimme miltä ryhmätoiminnot ovat tuntuneet? Kysymys saikin pienen keskustelun syntymään.

Milja: Oikeen hyvältä, tosi mukavalta.

Mirkku: Joo, on ollu tosi mukavaa.

Raija katsoi keskittyneenä televisiota, mutta lausahti.

Kun on niin paljon kaiken maailman omia murheita, ei kyllä enää-jaksa olla kiinnostunu mistään puuhasteluista.

Tähän asti olimme olleet lähinnä Raijan haittoina ja television edessä, hänen seuratessaan lempisarjaansa. Nyt kuitenkin Raija antoi meille selityksen, miksi ei jaksa olla kiinnostunut ryhmätoiminnasta. Kun on liikaa huolia, ei kiinnostus riitä muuhun.

Jatkoimme kysymällä muilta: minkälainen merkitys yhdessä tekemisellä on?

Milja: On se, just se on kauheen tärkeää. Että tehdään yhdessä, että just se siinä on tärkeää.

Milja ei ollut osallistunut Sallissa järjestettyihin toimintatuokioihin ja piti tärkeänä, että toimintaa järjestettiin juuri asumisyksikössä, jolloin ei tarvinnut poistua asumisyksikön tutusta tilasta. Mirkku nyökkäili ja lisäsi.

Joo, kyl se on ollut ihan hyvä juttu, vaik paljon on sit sitä, et ollaan haluamassa tekemistä, mut sit kun sitä järjestetään, ei vaivaannuta paikalle.

Tämän Mirkku oli ottanut esille aikaisemminkin. Suunnitteluvaiheessa ihmisiä oli ollut ideoineen paikalla, mutta useat näistä asukkaista eivät olleet kertaakaan paikalla ryhmätoiminnassa.

Lopuksi kysyimme, onko merkitystä ketkä ryhmätoimintaa järjestävät, voisivatko vetäjät vaihtua?

Mirkku: Periaatteessa vois vaihtua, mut toisaalta, se on vähän sama kun omalääkärisysteemi, et kun on tuttu tyyppi, niin sit sille ei aina tarvii kertoa kaikkee alusta, koko historiaa. Et sit tuntee mun tavat ja tietää millanen oon. Et siinä mielessä se on ihan hyvä, et on samat ihmiset.

Milja: Joo, ihan hyvä se on ollu näin, tää on ollu ihan hyvä näin ja olis kiva, jos tälläsiä olis enemmänki.

Paikalle tuli vielä Taina, joka oli lähes jokaisella meidän vierailukäynnillä pyörähtänyt tilassa, mutta aina ollut niin kova vauhti päällä, että hänet oli joko kehoitettu poistumaan tai hän on itse lähtenyt pois. Nyt hän oli hyvin siistin oloinen. Istui Raijan viereen sohvalle, mutta Raija siirtyi heti kauemmas. Taina sanoi, ettei hän nyt haise, hän on ihan siistinä. Raija ei asiaa ilmeisesti uskonut ja poistui tilasta. Taina jutteli ensimmäisen kerran hyvin asiallisesti, hän muisti meidät ja totesi kohteliaasti:

Kiva kun olette täällä käyneet. Mulla vaan on niin paljon tekemistä, etten tarvitse tollasta. Kahvii on kiva juoda ja kiitti pullasta.

Jatkoimme keskustelua vielä Miljan ja Annan kanssa. Annan tarinat olivat hyvin lennokkaita ja ilmeisesti menossa oli sairauteen liittyvä huonompi kausi. Milja kertoi vielä tapaamisemme viime hetkillä meille oman elämän tarinansa. Tarina oli yksi surullinen tarina naisen tiestä päihderiippuvaiseksi.

5.5.3 Työntekijän mietteitä

Naisten asumisyksikön työntekijältä kysyimme: olisiko hyvä jos ryhmiä vetäisi henkilö, joka ei ole entuudestaan tuttu? Hän arveli, että tästä saattaisi olla hyötyä. Hän perusteli tätä sillä, että silloin ei ehkä menisi aikaa henkilökohtaisten asioiden läpikäymiseen, vaan keskityttäisiin itse tekemiseen. Vetäjien tullessa

tutuiksi aletaan heille kertoa omaa elämänhistoriaa, mikä vie aikaa itse toiminnalta. Tämän olimme kohdanneet ja joutuneetkin ystävällisesti tilanteet keskeyttämään, vedoten siihen, että ryhmäläiset odottavat läsnäoloamme ja apuamme.

Kysyimme työntekijältä vielä: miten hänen mielestään ryhmätoiminnan saisi toimimaan? Parhaiten homman saisi toimimaan silloin, kun kysyntää ja askarteluhaluja löytyisi asukkailta ja saman tien olisi vetäjä valmiina tarvikkeineen. Arvelimme, että näin varmasti tämä toimisi parhaiten, mutta sellaisia resursseja ei taida mistään löytyä. Tietynlainen nonstop-toiminta olisi ihanteellinen ratkaisu, mutta mahdoton toteuttaa.

Työntekijän mielestä olimme onnistuneet toiminnan järjestämisessä ja päässeet hyvin asukkaiden keskuuteen. Hänen mielestään oli myös hyvä, kun olimme osanneet asennoitua osallistujamäärän vaihteluihin. Se on asumisyksikön arkea kaikissa tapahtumissa. Asukkaiden käyttäytyminen meidän toimintaa kohtaan oli työntekijän mielestä hyvin samanlaista, mitä se on myös talon yhteisiä tuttuja tapahtumia kohtaan. Toisinaan ne muistetaan ja toisinaan ei. Läsnäoloa saataan miettiä sen mukaan, keitä muita tilaan on jo tullut.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tavoitteiden toteutuminen

Tutkimusta aloittaessamme emme pohtineet, kuinka voimaantuminen tulee meille näkymään, ehkä ajattelimme enemmän ryhmää kuin yksilöitä. Aika pian yhteisöön sisään päästyämme, selvisi, että kyse on jo valmiista yhteisöstä, jossa myös yhteisöllisyyteen liittyvät asiat ovat juurtuneet, niin hyvässä kuin pahassa. Ryhmätoiminnan yhtenä tavoitteena on yhteisöllisyyden vahvistuminen, mutta tässä yhteisössä oli jo hierarkia, joka myös haittasi jonkun verran meidän toimintaa. Tämä myös selvensi meidän tavoitteita ja johtopäätösten tekemistä. Tarkastelimme toimintaa ensisijaisesti yksilön kannalta.

Tavoitteenamme oli tutkia ryhmätoiminnan voimaannuttavaa vaikutusta ja yhteisöllisyyden vahvistumista naisten asumisyksikössä. Tuloksentamme on, että toiminnalla oli voimaannuttava vaikutus yksilöön ainakin hetkellisesti. Yhteisöllisyyden vahvistumista havaitsimme yhteisön tavassa kohdata muita asukkaita. He oppivat myös antamaan positiivista palautetta toisilleen.

Voimaantumisen rakentumisen kannalta merkityksellistä on vapaus, hyväksyntä, turvalliseksi koettu ympäristö, kannustava ilmapiiri, kollegiaalisuus, tasa-arvoisuus, arvostus ja luottamus. Myös yksilön äänen kuuleminen on keskeistä voimaantumisprosessissa. (Siitonen 1999, 86, 93, 107.) Edellä mainitut asiat sopivat hyvin meidän toimintaan ja tavoitteisiin. Käytännön toteuttaminen oli haastavaa ja ennalta arvaamatonta. Oman haasteensa toi yhteisössä sallittu päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat. Toisaalta, kun nämä kuuluivat yhteisöön, ei kenenkään tarvinnut peitellä omaa olotilaansa. Käytännössä kuitenkin suurin osa vältteli osallistumista yhteisiin tapahtumiin ”putken” ollessa päällä ja osaa toiset kehottivat pysymään poissa, jos kunto siltä näytti.

Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi, eikä sitä voi toiselle antaa. Tämä myös näkyi ryhmäkokoontumisissa. Tehtävämme oli tukea osallis-

tujien itseluottamusta ja itsearvostusta. Erityisen haasteelliseksi sen teki lähes kaikkien osallistujien päihderiippuvaisuus, joka usein heikentää itsetuntoa ja itsearvostusta.

Etnografinen tutkimus on paljon tutkijan omaa tulkintaa. Parityöskentely helpotti selvittämään itselle tulkinnan syitä ja perusteluita. Reflektiivinen keskustelu oli tärkeää yhdenmukaisen tulkinnan tekemiseen.

6.2 Hyvä aika, huono aika

Tutkimuksen yhtenä lähtökohtana oli suunnitella toiminta yhdessä asukkaiden kanssa. Tutustumisvaiheessa kävimme tapaamassa asukkaita yhteisön yhteisissä tilaisuuksissa. Joka maanantai pidettiin kello 14.00 asukaskokous vuoroitellen eri kerroksessa. Samassa kerroksessa pidettiin sitten seuraavan viikon jokaisena päivänä iltakahvihetki kello 18.00. Paikalla on hyvin vaihtelevasti väkeä, iltakahville houkutusena oli usein pulla tarjoilu. Meillä ei ollut ennakko ajatuksia ajankohdasta milloin toimintaa olisi hyvä järjestää, jotenka otimme mielellämme vastaan asukkaiden ja myös työntekijöiden ehdotuksia.

Ensimmäinen ryhmä pidettiin maanantaina ennen yhteiskokousta. Osallistujia oli vain muutama, joka oli meille hieman pettymys, kun suunnittelu vaiheessa ja ajankohtaa sopiessa paikalla oli huomattavasti enemmän väkeä. Seuraavaksi tapaamisajankohdaksi sovittiin iltakahvien aika. Jälleen osallistuminen oli vähäistä, nyt syynä oli asumisyksikön viikonlopuntapahtumat. Seuraava tapaaminen oli jälleen iltakahvien aikaan ja osallistuminen oli hyvin runsasta. Näin vaihtelevasti jatkui myös muiden tapaamisten kanssa.

Ajankohdan sopivuus tai sopimattomuus oli selkeästi ongelmallista. Syitä tähän oli hyvin monia. Mielestämme hoidimme tiedottamisen hyvin ja saimme siihen apua henkilökunnalta. Varsinainen ongelma ei ollut se, mihin aikaan vuorokaudesta toiminta järjestettiin. Ongelmana oli jokaisen asukkaan henkilökohtainen elämän tilanne. Erilaisia elämän tilanteita mahtui meidänkin jaksolle runsaasti.

Tutkimuksen aikana ehti tutuiksi tulleita asukkaita olla katkolla ja sairaalassa. Ja näitä edelsi usein rankka juopottelu.

Tärkeitä toiminnan edelle meneviä asioita olivat myös sukulaisvierailut, jotka olivat useille hyvin harvinaisia. Isoäidiksi tuleminen oli näille naisille tärkeää, erona oli vain, että heitä ei esimerkiksi kutsuttu virallisiin ristiäisiin. He pääsivät kylään omalla ajalla, jos kunto sen salli. Lapsenlapsista ja omista lapsista riitti keskustelua ja mukavia muistoja. Naiseus oli monelle naiselle edelleen tärkeä asia ja myös seurustelu kuului osana elämään. Osa naisista oli löytänyt kumppanin saman talon miesten asumisyksiköstä ja jollain oli jo ennen asumisyksiköön tuloa alkanut suhde. Seurustelu meni ohi meidän ryhmätoiminnan. Muita syitä poissaoloihin olivat myös asioiden hoitaminen talon ulkopuolella. Leipäjoono, ”tilipäivänä” kaupassa käynnit ja muiden asioiden hoito kuului usean asukkaan rutiineihin. Mietimme ajankohtaa myös nämä huomioiden, mutta käytännössä esimerkiksi rahansaanti päivät vaihtelevat henkilöiden mukaan.

Ajankohdan sopivuuteen vaikutti myös vuodenaika ja säätila ulkona. Meidän toiminnallinen aika sijoittui syksyyn, joka oli sisällä tapahtuvaan toimintaan sopiva. Työntekijät kertoivat, että kesäisin on aika hiljaista, kun asukkaat viihtyvät ulkona. Osa asukkaista on ennen tänne asumaan pääsyä, viettänyt ulkosalla jopa vuosia ja viihtyvät edelleen ulkona sään salliessa. Nuoremmat asukkaat viettävät muutenkin ison osan ajastaan talon ulkopuolella. Osa asukkaista ei poistu juuri lainkaan talosta, eikä heitä kiinnosta talon yhteiset tapahtumatkaan. Nämä ääripäät eivät osallistuneet meidänkään ryhmiin. Joitakin kommentteja heiltä toimintaan liittyen tuli.

Ajankohdan sopivuuteen vaikutti myös ketä muita oli osallistumassa. Asukkailla oli hyviä ystäviä, mitään sanomattomia ystäviä ja huonoja ystäviä. Osa poistui tilasta, kun huomasivat tiettyjen ihmisten siellä olevan. Joku poistui omaan asuntoonsa, kun keskustelu hiemankin muuttui joidenkin välillä riitaisaksi. Jotkut asukkaat huolehtivat toisistaan paljon ja kävivät kysymässä vointia, jos ystävä ei ollut paikalla.

Runsaalla päihteiden käytöllä on monin tavoin terveyttä vahingoittavia vaikutuksia. Runsaan alkoholin käytön vaikutukset voivat olla akuutisti esiintyviä fyysisiä häiriötiloja tai pysyviä sairauksia. (Hiltunen ym. 2005, 64 - 65.) Näin myös huoli ystävän kunnosta oli aiheellista. Fyysinen kunto oli rajoittava tekijä myös meidän toiminnassa. Eräs asukas oli useamman kerran joutunut tappeluun meidänkin toiminnan aikana ja oli ulkoisesti myös sen näköinen. Toisaalta se oli tuttu näky asumisyksikössä, eikä aiheuttanut erityistä reaktioita muissa asukkaissa. Asukkaalle kylkiluiden murtuma aiheutti vaikeuksia ja poissaoloja ryhmistä.

Hyvää tai huonoa ajankohtaa ei mielestämme ollut, tärkeämpää oli, että asukkaat saivat päättää ajankohdasta ja osallistumisesta. Vapaus valita osallistumiseen on kuitenkin mielestämme voimaantumisen kannalta hyvä.

6.3 Jotkut osaavat kaiken, mä en mitään

Kivahan on kaikkee suunnitella ja tehdä, mut kun eräät osaavat kaikki niin hyvin. Mä en oo ollu koskaan keittiössä töissä, mut kyl mä joskus kotona pullaa leivoin. En tietty osaa niin hyvin ku noi tai mitä ne ainakin kehuu.

Toimintaa suunnitellessa tällaiset kommentit olivat aika tavallisia. Naiset muistelivat työpaikkoja ja usealla se olikin ollut keittiötyöhön liittyvää. Toiveita ehdotettiin huippukokkien tekemisistä tavallisen kotiruuuan valmistamiseen. Tarkoituksenamme ei ollut toimia opettajina eikä tuoda jotain eksoottista tunnelmaa. Päädyimme tekemään tuttuja asioita, joihin mahdollisimman moni voisi osallistua. Kaikilla toimintaamme osallistuneilla naisilla oli hyvin pitkä aika siitä, kun olivat asuneet tavallisessa asunnossa ja esimerkiksi leiponeet. Tavallisen pullan, piirakan ja joulutorttujen teko osoittautuikin hyväksi valinnaksi, koska ne olivat kaikille tuttuja ja tarinaa riitti kaikilta osallistujilta.

Tekeminen oli todellista yhteistä tekemistä ja tuntui, että osallistujat tunsivat itsensä hyväksytyksi ja tärkeäksi. Yksi haki puuttuvia tarvikkeita, yksi kertoi kuinka tortut leikataan ja joku katsoi kellosta, kauanko piirakka on uunissa ollut.

Kaikille riitti tekemistä ja hyvää mieltä. Valmiita tuotteita nautiskellessa kiittelimme kaikkia osallistujia maukkaista tuotteista ja hyvästä tunnelmasta

Korut olivat naisia kiinnostava aihe, naisellisuus oli tärkeä asia lähes kaikille mukana olleille naisille. Jouluinen askartelu toi ja loi joulun tunnelmaa. Näillä naisilla oli jo pitkä aika normaalista perhe-elämästä, jos sellainen oli ollut. Muistotkin olivat helposti kerrottavissa ja muisteltavissa, myös ikäviä tapahtumia muisteltiin. Omat käden taidot askarruttivat naisia ja osallistuminen tekemiseen vaati rohkaisua ja kannustamista.

Ihania kortteja, kuinka te osaatte? En mä vaan osais. Voisin mä kyl tytölle lähettää kortin. Saako kirjekuorenkin?

tai

mä tykkään kyl helmistä, mut emmä keksi mitä tekis.

Ensimmäisten osallistujien innokkuuden myötä tekijöitä tulikin useita. Pienen pohdinnan jälkeen luovuus pääsi valloilleen niilläkin naisilla, jotka alkuun epäroivät taitojaan. Erityisen positiivista oli naisten keskinäinen hyvä tunnelma, kannustava ja ihaileva asenne toisten tekemisiin. Naiset auttoivat toisiaan hankalissa paikoissa, kuten tarkempaa sorminäppäryyttä vaativissa tekemisissä tai tietyn väristen helmien etsimisessä. Kenenkään käsien vapinaa tai sormien jäykkyyttä ei arvosteltu. Kun päihderiippuvainen nainen kokee tulleen kuuluksi ja hyväksytyksi, hän rohkaistuu tulemaan esiin kuorestaan ja sen jälkeen ottamaan omat lahjakkuudet ja kyvyt vähitellen käyttöönsä. (Hiltunen ym. 2005, 122 – 123.) Naisten luovuus kasvoi tekemisen myötä. Alkuun koruja tehtiin meidän mallien mukaan, mutta jo hetken päästä alkoi syntyä omia väriyhdistelmiä ja malleja.

Osa asukkaista oli hyvin herkkiä toisten kritiikille ja kommentoinnille. Alkuun emme osanneet asiaa huomioida ja joku ehti poistua asuntoonsa ennen toiminnan alkamista. Opittuamme tuntemaan asukkaita, pystyimme tukemaan syrjään vetäytyneempiä naisia osallistumaan toimintaan. Toisinaan jo päivän aiemmat tapahtumat olivat saaneet osan asukkaista pysymään omassa asunnossaan. Muutamia saapui toimintaan työntekijän käytyä oven takana heitä kyselemässä.

6.4 Turvallinen ympäristö

Yksi osallistumiseen vaikuttava tekijä oli, missä toiminta järjestettiin. Ehdotuksissa tuli toiveita myös talon ulkopuolelle lähtemisestä. Tutustumisen myötä huomasimme ehdotusten tulevan niiltä henkilöiltä, jotka liikkuvat muutenkin paljon ulkona omissa jutuissaan ja myös osallistuivat muiden menojen vuoksi aika vähän meidän toimintaan. Asuntoja on kolmessa kerroksessa ja kaikista turvallisimmaksi koettiin se kerros, missä oma asunto on. Yhtenä syynä saattoi olla, että asukkaalla oli tarvittaessa helppo poistua omaan asuntoon. Päihteet kuuluivat asumisyksikön arkeen ja hyvin päihtyneet henkilöt aiheuttivat rauhatomuutta ja riitaisia tilanteita. Asukkaiden vieraat aiheuttivat myös toisinaan häiriöitä. Läsnaolomme koettiin rauhoittavaksi ja meidän annettiin toimia rauhassa. Muutaman kerran jotkut tulivat arvostelemaan toimintaa, mutta he poistuivat yhtä omatoimisesti kuin tulivatkin. Muutaman kerran ilmapiiri jännittyi selkeästi tietyn ihmisen tullessa kerrokseen. Etenkin alkuvaiheessa työntekijän läsnäolo rauhoitti tilannetta, mutta tutuksi tultuamme, myös läsnäolomme tuntui tuovan turvaa. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa naisten keskustelu yltyi riitaisaksi. Tilanne rauhoittui, kun saimme porukan jälleen keskittymään yhteiseen toimintaan. Aina ei meidänkään läsnäolo tilannetta rauhoittanut. Kerran ryhmä jäi pitämättä, kun eräs asukas oli käyttäytynyt uhkaavasti pitkin päivää ja muut asukkaat välttelivät hänen kohtaamistaan.

Toiminnalla saimme myös puheenaiheet pysymään mukavina ja jokaisella oli mahdollisuus kertoa omia tarinoitaan. Yhteisössä oli asukkailla omat roolinsa. Joku kävi leipäjonossa ja toi muillekin ruokaa, joku oli aina lainaamassa rahaa tai tupakkaa, joku kävi yhteisissä tiloissa vain telkkaria katsomassa, joku kävi vain nukkumassa asunnossaan. Jotkut asukkaat aiheuttivat turvattomuuden tunnetta toisissa asukkaissa. Kaikkien tarinoita kuitenkin kuunneltiin mielellään ja omia ajatuksia kerrottiin.

Lähes kaikki mukana olleet naiset tupakoivat ja tupakalla käynti kuului myös tapaamisiin. Monelle tämä oli rauhoittava ja tasaava asia. Tupakan jälkeen jakesettiin taas jatkaa ryhmätoimintaa. Tupakalla käynti tuntui olevan myös hyvin sosiaalinen tapahtuma monelle asukkaalle. Tilasta, jossa järjestimme toimin-

nan, pääsi suoraan parvekkeelle tupakalle. Huoneistossa tupakointi oli kiellettyä ja sen vuoksi parvekkeen ovi kävi tiiviiseen tahtiin. Kukaan läsnäolijoista ei ainakaan osoittanut olevansa asiasta kiusaantunut, pikemminkin koettiin kohtoisaksi ja turvalliseksi, kun oli mahdollisuus poistua tilasta halutessaan ja palata takaisin jatkamaan.

6.5 Tiivistä ja tunnelmallista

Tila, jossa toiminnan järjestimme, oli hyvin pieni. Tämä rajoitti hieman toimintaa. Toiveissa oli ollut liikuntaa ja olimme yhdelle kerralle suunnitelleet pientä tuolijumpaa ja rentoutusta. Pohdimme sen onnistumista niin pienessä tilassa. Tilanne ratkesi, kun muiden tapahtumien johdosta liikuntatuokio peruuntui ja pidimme vain rentoutuksen. Tilassa olisi onnistunut suunniteltu ohjelma muutamien naisten kanssa, mutta jos paikalle olisi tullut yhtä runsas osanotto kuin koruillaan, niin tila olisi ollut liian pieni. Tila oli hyvin tuttu kaikille naisille. Tyhjänä se oli ankea, mutta kun naiset olivat paikalla, se muuttui olohuoneeksi. Kaikki huoneessa olijat olivat hyvin lähellä toimintaa, vaikka eivät itse sitä tehneetkään. Yksinäisyys ei väisty, vaikka samassa tilassa olisi paljon ihmisiä. Sen ehkäisemiseksi tarvitaan yhteyden syntymistä ihmisten välillä. (Hiltunen ym. 2005, 54.) Mielestämme toiminnan lomassa tapahtunut rupattelu tavoitti myös heitä, jotka eivät varsinaiseen toimintaan osallistuneet.

Parhaiten pienessä tilassa onnistui toiminta, missä mukana ei tarvinnut kaikkien olla yhtä aikaa, kuten korujen tekeminen ja askartelu. Naiset olivat tyytyväisiä tilaan ja eikä sitä koettu missään vaiheessa pieneksi. Tärkeämpää olivat muut seikat. Tuttuun ja turvalliseen tilaan viety toiminta auttaa myös voimaantumisessa.

6.6 Mukavia muistoja ja ilmaista pullaa

Vaikka suunnittelu vaiheessa tuntui asukkaiden muisti olevan hyvin lyhyt ja sovitut tapaamiset eivät pysyneet mielessä, niin toiminnan jälkeen palaute oli kui-

tenkin positiivista. Seuraavalla kerralla muisteltiin mielellään edellistä ryhmää. Joku muisteli hyvää, kotoista pullan tuoksua ja kysyi meidät nähdessään, onko taas leipomista tiedossa. Muutamilla naisilla oli itse tehdyt korut käytössä myös seuraavissa tapaamisissamme ja edelleen ne saivat ihailevia kommentteja muilta naisilta. Jouluaskartelua tehtiin vielä uudestaan, kun innostusta oli joulun lähestyessä kovasti. Viimeinen toiminnallinen ryhmä oli juuri joulun alla ja useampi asukas kävi toivottelemassa meille hyvät joulut, vaikka eivät osallistuneetkaan joululeivonnaisten tekoon. Tämä vahvisti tunnettamme, että toiminnan sisältö ei ehkä ole se tärkein asia. Naiset kokivat tärkeäksi, että heidät on huomioitu ja heille on tuotu jotain omaa turvalliseen ympäristöön.

Seuraavissa tapaamisissa palasimme keskusteluissa ryhmien toimintaan. Yksimielinen palaute oli, että ne olivat mukavia. Paras palaute oli varmasti ahkeralta osallistujalta.

Kaikki oli kivaa. Se oli just se juttu. Tekeminen, rauhaisa ilmapiiri, juttelu, te ohjaajat. Kiva jos vielä jatkuis.

Pienenä vihjeenä hän oli tuonut meille mainoslehtisen, jossa oli askartelutarvikkeita. Tämä asukas oli yksi heistä, joka ei osallistunut talon ulkopuolisiin tapahtumiin ja jonka sosiaalinen elämä oli hyvin suppeaa ja rajoittui lähinnä asumisyksikköön. Toiminnassa oli ollut mukana myös yksi uusi asukas ja hänen mielestä toiminta helpotti kohtaamaan muita asukkaita. Muutama asukas muisteli toimintaa hyvänä juttuna vaikka eivät itse aktiivisesti mukana olleet. Joku pahoitteli osallistumattomuuttaan muilla kiireillä. Rehellinen palaute oli myös se, että meidän toiminta ei kiinnostanut yhtään, mutta ilmaista pullaa oli kiva käydä syömässä. Toiminnan maksuttomuus oli myös tärkeää. Emme asiaa varsinaisesti kysyneet osallistujilta, mutta meiltä kysyttiin muutamaan otteeseen maksaako jotain. Eräs kommentti.

Onks tää ihan ilmaista? No kiva, mulla ei nyt satu olemaankaan rahaa.

7 POHDINTA

7.1 Pohdintaa opinnäytetyön alkumetreiltä

Ennen tutkimuksen aloittamista pohdimme asenteitamme liittyen tulevaan opinnäytetyömme aiheeseen, päihteidenkäyttäjät naisiin ja pyrimme tarkastelemaan ennakkoluulojamme kriittisesti. Ennakkoluulojen syntyprosessiin vaikuttaa usein tietämättömyys, jota paikkasimme tutustumalla aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Mietimme myös sisältyykö ajatteluamme päihdeongelmaisista naisista stereotypioita. Syynä ennakkoluuloihin voivat olla myös syvään juurtuneet stereotyypit, esimerkiksi varhain opitut käsitykset siitä, millainen jokin ihmisryhmä on. Kävimme myös läpi omia kokemuksiamme siviilissä kohtaamistamme päihdeongelmaisista naisista, joita oli lähipiirimme kuulunut.

Meidän molempien työhistoriasta löytyy ryhmänvetokokemuksia ja kokemusta myös päihteiden käyttäjistä ja työskentelystä heidän kanssaan. Ainut asia, minkä päättelimme edessä olevasta, oli yllätyksellisyys ja epävarmuus sekä niiden sietäminen. Arvelimme myös, että jo nuoruusvuosien ohittaneet ikämme olisivat pikemminkin etu kuin haitta. Samaan johtopäätökseen päätyi myös työn tilaaja. Tämän havaitsimme jo alkumetreillä paikkansa pitäväksi asiaksi, kun teimme ensivierailuja naisten asumisyksikköön. Esitelyämme itsemme ja kerrottuamme millä asialla olemme liikkeellä, naiset halusivat tietää minkä ikäisiä olemme. Selvisi, että olemme lähes samanikäisiä kuin paikalla olevat naiset ja eläneet samaa aikakautta heidän kanssaan, josta oli helppo löytää yhteisiä puheenaiheita. Ikäkysymys toistui myös seuraavilla tapaamiskerroilla, usein samojen naisten kysyminä.

Asumisyksikön naiset vastaanottivat meidät ennakkoluulottomasti ja vilpittömän uteliaina. Emme kokeneet itseämme toisten kotiin asiattomasti tunkeutuneiksi. Ne, joita läsnäolomme ei juuri kiinnostanut jättivät sen sanomatta, paitsi silloin, kun viivyimme television edessä liian pitkään, lempisarjan ja katsojan välissä.

Tutkimusmenetelmän valinta oli haasteellinen prosessi. Tehtyäme päätöksen perustellusti, havaitsimme opinnäytetyöprosessin aikana menetelmänvalinnan oikeaksi. Halusimme tutustua tutkittaviin ja heidän elinympäristöönsä etukäteen lisätäksemme luottamusta meidän tutkijoiden ja asukkaiden välille. Etnografinen tutkimustapa osoittautui hyväksi valinnaksi tämän tyyppisen tutkimuksen tekemiseen. Kohderyhmän ollessa päihderiippuvaisia naisia, tavoitteisiin pääseminen ei ollut kovin helppoa. Usein heikko itsetunto ja itsearvostus aiheuttavat passivoitumisen eri asioiden tekemiseen ja aktivoituminen vaati vahvaa tukea ja turvallista ympäristöä. Toiminnan mahdollisen voimaannuttavan vaikutuksen havaitseminen edellytti osallistujien tuntemista ja useampaa tapaamiskertaa. Voimaantuminen ei ole tapahtuma, jonka voisi itse helposti kertoa tapahtuneen, etenkin tämän kaltaisessa ryhmässä.

Koimme, että ryhmään osallistujat luottivat meihin siinä vaiheessa, kun kanssamme jaettiin hyvinkin henkilökohtaisia ja arkoja asioita. Tämä tapahtui käytyämme asumisyksikössä parin kuukauden ajan. Luottamuksen osoituksina koimme omista, hyvinkin henkilökohtaisista asioista kertomisen sekä oman asunnon ja läheisten valukuvien esittelyn.

7.2 Oman työskentelyn pohdintaa

Ryhmätoiminnan suunnittelu, toteutus ja johtopäätöksien kokoaminen oli pitkä ja haasteellinen prosessi. Prosessin aikana olemme joutuneet useaan kertaan muuttamaan suunnitelmiamme hyvinkin lyhyellä varoitusajalla ja sopeutumaan yllättävien tapahtumien aiheuttaviin muutoksiin niin ryhmätoiminnan kuin työntilaajan osalta. Organisaatiomuutoksista johtuen yhdyshenkilömme työntilaajan taholta vaihtui kadoten lopulta kokonaan. Jatkoimme kuitenkin opinnäytetyöprosessiamme eteenpäin suunnitelmiamme mukaisesti, asumisyksikön työntekijöiden tiedon ja tuen turvin. Joinakin ryhmätoimintakertoina jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme ja keksimään nopeasti tyydyttävän ratkaisun tilanteeseen. Joskus tyydyttävä ratkaisu oli koko ryhmätoimintakerran peruuttaminen. Tilanteiden yllätyksellisyyteen ei pystynyt varautumaan ja osaltaan se teki toiminnasta haasteellisen ja kiinnostavan, mutta vaati jatkuvaa tilanteiden läpi-

käyntiä, pohtimista ja mahdollisten ratkaisujen löytämistä sekä uudelleen moti-
voitumista.

Työparityöskentelyn koimme antoisaksi ja osaksi myös haasteelliseksi, lähinnä
koska asuimme eri paikkakunnilla. Pystyimme kuitenkin sopimaan tapaamiset ja
järjestelemään tarvittavan ajan molempien töissä käymisestä huolimatta. Pari-
työskentely on myös mahdollistanut jatkuvan oman toiminnan reflektoinnin sekä
tehnyt pohdiskeluitamme ja työskentelystämme mielenkiintoista ja antoisaa.

Kentällä ollessamme jaoimme tehtäviä, jolloin toinen keskittyi havainnoimaan
toisen tehdessä kenttämuistiinpanoja. Erilaisten havainnointi tapojen vuorottelu
osoittautui hyväksi toimintatavaksi. Reflektointi oli merkittävä osa pohdintaa ja
suunnittelua koko prosessin ajan. Pohdimme kentälle menemistä ja siellä ole-
mista sekä roolejamme ja toimintatapojamme. Jokaisen ryhmätapaamisen jäl-
keen pohdimme kokemaamme ja käsittelimme tapaamisesta syntyneitä ajatuk-
siamme.

Jokaisen ryhmätoimintakerran suunnittelussa oli omat haasteensa. Edellisen
ryhmätoimintakerran suuren tai vähäisen osanottajamäärän perusteella ei voi-
nut tehdä päätelmiä ja hankintoja seuraavalle kokoontumiskerralle. Kuitenkin
meidän oli aina varauduttava tiettyyn väkimäärään, jotta kaikki halukkaat voisi-
vat osallistua toimintaan. Se myös jossain määrin kavensi ryhmätoimintojen
sisältöä.

Opimme pian havainnoimaan, keiden asukkaiden paikalle ilmestyminen ei ollut
toivottua ja aiheutti jonkun ryhmään osallistuneen poistumisen paikalta. Paikalle
tulija oli yleensä päihtyneenä ja käyttäytyi äänekkäästi kysellen tekemisistäm-
me, kuitenkin jaksamatta keskittyä saamiinsa vastauksiin. Pohdimme tähän
ratkaisua, mutta sen löytäminen osoittautui vaikeaksi. Yleisestä tilasta ei ketään
voinut pyytää poistumaan, jos ei aiheuttanut toiminnallaan merkittävää häiriötä.
Ryhmämme kokoontui avoimessa tilassa, jonka läpi kuljettiin parvekkeelle tupa-
kalle. Lisäksi asukkaiden huoneistojen ovia oli tilan läheisyydessä, joista joina-
kin kertoina oli paljonkin liikehdintää, tulijoita ja menijöitä. Erillinen tila, jossa
olisimme voineet olla ilman häiriötekijöitä, olisi luonut tilanteesta harmonisem-

man, mutta sitä ei asumisyksikössä ollut tarjolla. Tämä oli meidän pohdintaa. Aukkaat eivät kokeneet liikehdintää häiritseväenä, se kuului heidän elämään asumisyksikössä.

Tultuamme tutuksi asumisyksikön naisille, monet heistä kertoivat meille elämäntarinoitaan. Näiden koskettavien elämäntarinoiden vastaanottaminen oli haasteellista. Niihin kommentoimista oli tarkkaan harkittava. Samalla oli tärkeää pitää ammatillinen ote työskentelyssä. Usein elämäntarinoiden kuulijat pysyivät hiljaisina. Toisinaan joku löysi kerrotusta tarinasta yhtymäkohtia omaan elämäntarinaansa ja jatkoi kertomalla omaansa. Tarinoissa kuvailtiin ja muisteltiin lapsuus- ja nuoruusajan tapahtumia. Viimeaikojen ja vuosien tapahtumista ei kuvailtu juuri kerrottu.

7.3 Pohdintaa asumisyksikön naisten päihteiden käytöstä

Holmilan (1992) ja Suurlan (1989) myyttisen naiskäsityksen mukaan päihteitä käyttävän naisen häpeän ja syyllisyyden tuntemukset ovat voimakkaampia verrattuna samanlaista elämää viettävien miesten. Tapaamiemme naisten keskuudessa ei välittynyt häpeän ja syyllisyyden tuntemuksia. Myöskään toisten naisten juopottelua ei kuvattu halveksien, vaan lähinnä todeten. Jonkun asukkaan ollessa katkolla se mainittiin ikään kuin mikä tahansa päivän tapahtuma. Koimme, että nämä naiset olivat ”sinut” itsensä kanssa. He näyttivät olevan tyytyväisiä oloihinsa ja saamaansa kohteluun. Asuinolot ja kunnioittava kohtelu voivat näkemämme mukaan vähentää häpeän ja syyllisyyden tuntemuksia.

Granfeltin (1998), Hiltusen (2005) ja Hyttisen (1990) ja teoksissa on käsitelty naisten päihdeongelmaan vaikuttavia tekijöitä. Päihteiden käyttöön on löydettävissä syitä niin lapsuudesta kuin traumaattisista kokemuksista. Hyttinen (1990) kuvaa teoksessaan myös naisten ihmissuhdeongelmien ja perimän merkitystä päihdeongelman synnyssä. Asumisyksikön naiset kertoivat lapsuudestaan ja ihmissuhdeongelmistaan. Useilla oli kokemusta myös sijaisperheessä tai lastenkodissa kasvamisesta. Joillakin oli myös päihteitä käyttävä vanhempi tai puoliso. Perusturvattomuuden kokemukset ilmenivät keskusteluissa. Lapsuus-

ajan kokemuksista kerrottiin ilman, että niihin olisi liittynyt katkeruuden ja häpeän tunnetta tai, että niillä olisi haettu kuulijakunnalta sääliä.

Hyttinen (1990) kritisoi päihteiden käytön ympäristöpainotteista selitysmallia, jossa pyritään löytämään syitä päihteiden käytölle ulkoisista tapahtumista ja tekijöistä. Yhden motiivin tai selityksen malli on kuitenkin ongelmallinen. Ongelmakäytölle ei ole löydettävissä kaikille yhteistä motiivitaustaa. Asumisyksikön naisten keskuudessa ei mainittu syitä juomiselle. Myöskään selityksiä ei annettu. Keskusteluista päätellen naisilla ei ollut tarvetta etsiä syitä juomiselle ulkopuolisista tekijöistä.

Pohdimme myös varsinaisen kuntouttavan tavoitteen puuttumista. Sinänsä oma asunto on varmasti osalle kuntouttava asia, mutta muu omatoimisuus saattaa jäädä hyvin vähäiseksi. Työntekijöiden avuliaisuus vaikutti toisinaan puolesta tekemiseltä asiakkaan ollessa erittäin päihtynyt.

7.4 Ryhmätoiminnan merkitys

Paikallaolijoiden joukko ryhmätoiminnan aikana oli varsin heterogeeninen. Ryhmään osallistujista suurin osa oli osallistumiskertanaan selvin päin. Paikalla olijoista osa ei ollut käyttänyt päihteitä vuosiin. Osaa asukkaista näimme vain päihtyneinä. Näiden havaintojen pohjalta mietimme yhteisöllisyyden vahvistumisen vaikeutta asukkaiden hyvinkin erilaisten elämäntilanteiden takia. Onko päih-teettömällä haluja olla luomassa parempaa yhteisöllisyyttä, kun osa yhteisönjäsenistä ei huomenna muista eilisen asioita? Tai haluaako päihteitä käyttävä olla tekemisissä päih-teettömien kanssa? Näihin ei tutkimuksemme anna vastauksia, mutta havaitsimme asukkaiden ystävyys-suhteiden olevan vahvimmillaan niiden kanssa, joita yhdisti samanlaiset elämäntilanteet ja kiinnostuksen kohteet, esimerkiksi kirjojen lukeminen. Samanlainen elämäntilanne on kuitenkin varsin väljä käsite. Ystävyyttä havaitsimme olevan niidenkin välillä, joista toinen oli päih-teetön ja toisella taas päihdeputket ja selvänä olo vuorottelivat. Ystävyys-suhteissa näytti riittävän ymmärrystä toisten päihteiden käytölle.

Suuri osa asukkaista on asunut jo vuosia asumisyksikössä ja ovat oppineet talon tavoille. Työntekijät autoivat tärkeiden asioiden muistamisessa. Talon yhteiset tapahtumat pysyivät mielessä niiden säännöllisyyden vuoksi. Ryhmätoimintakin olisi varmasti helpoin järjestää aina samaan aikaan samassa paikassa, jolloin se pysyisi helpommin mielessä. Varsinaiseen aktiiviseen osallistumiseen se ei olisi erityisesti vaikuttanut, koska osallistumiseen vaikuttivat myös monet muut syyt.

Pohdimme myös sitä, pystyykö ryhmätoimintaa pitämään ja kuinka pitkään pysyy, ennen kuin tulee liian tutuksi. Vai onko mahdollista vetää ryhmää, jossa etukäteen sovitusti ei käsitellä henkilökohtaisia asioita, vaan pitäydytään kokojan valitussa aiheessa? Vai alkavatko ryhmäläiset liiaksi miettiä mitä uskaltavat sanoa? Onko ryhmänsisältö pelkästään tekeminen, vai liittyykö siihen olennaisena asiana ihmisten kertomukset ja mieleen tulevat henkilökohtaiset muistot. Näihin kysymyksiin emme yksiselitteisiä vastauksia löytäneet. Asukkaat olivat hyvin erilaisia ja toiminnan merkitys vaihteli mieltymysten ja toimintakyvyn mukaan. Toisaalta henkilökohtaiset asiatkin kuuluivat tietyissä rajoissa keskusteluihin.

Pohdimme paljon mihinkä suuntaan ryhmätoimintaa olisi mahdollista ja hyödyllistä kehittää. Usein mainittiin huono ajankohta. Hyvää aikaa ryhmälle oli lähes mahdotonta löytää, koska yllättäviä tapahtumia ja tilanteita ei kukaan pysty enakoimaan. Yhtenä ajatuksenamme oli tiettynä päivänä tapahtuva ryhmätoiminta, jossa vetäjä olisi paikalla aina samana viikonpäivänä, samaan aikaan ja johon jokainen voisi osallistua milloin haluaa. Ryhmätoiminnon olisi silloin oltava sellaista, mihin asukas voisi liittyä mukaan ja myös lopettaa, kun itse niin haluaa.

Yhtenä ajatuksena meille tuli ohjaajien mahdollinen valmius lähteä käymään naisten kanssa talon ulkopuolisissa tapahtumissa. Suunnitteluvaiheessa ehdotuksia tuli esimerkiksi taidenäyttelyssä ja elokuvissa käynnit. Tarinoissa tuli esille, että ne olivat kuuluneet entiseen elämään ja toivat mukavia muistoja mieleen. Tuttu ohjaaja osaa myös arvioida osallistujan kunnon paremmin kuin ulkopuolinen henkilö.

7.5 Eettistä pohdintaa

Ensimmäinen käyntimme asumisyksikössä antoi meille vaikutteen rauhallisesta ja siististä talosta. Syynä rauhallisuuteen oli varmasti se, että emme tavanneet asukkaita juuri lainkaan. Seuraava kerta oli aivan toisenlainen, kun ulko-ovella tapasimme useampia miesasukkaita ja ensimmäinen mielikuva oli, että he ovat juuri niitä miehiä, jotka istuvat puistonpenkeillä ja muut ihmiset kiertävät ne penkit kaukaa. Näin meille myös syntyi tiettyjä ennakko-odotuksia naisten kohtaamiseen. Naisten kerroksissa oli siistiä, eikä erityistä hajua tuntunut nenäämme. Ensimmäiset kohtaamamme naiset olivat tavallisen näköisiä, elämää kokeneita naisia. Kukaan ei muistuttanut mielikuvamme puli-akkaa. Tapaamisten myötä, ulkonäölliset seikat jäivät taka-alalle.

Eettistä pohdintaa kävimme myös tutkittavien tutkimuslupia tehdessämme. Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu myös tutkittavien tietää avoimesti tutkimuksesta. Heillä on oikeus itse päättää osallistumisesta ja tietojen käyttämisestä. Pyysimme kirjallista suostumusta ja sellaisia myös saimme. Osa ei kuitenkaan muistanut lainkaan tällaista paperia täyttäneensä ja jos asukas halusi, täytettiin paperi toistamiseen. Naisia ei erityisesti kiinnostanut nämä luvat tai kukaan ei epäröinyt meidän läsnäoloa. Toisaalta toiminta oli täysin vapaaehtoista ja jokainen sai päättää osallistumisen minä hetkenä hyvänsä.

Heti ensitapaamisista lähtien puhuttelimme toisiamme etunimillä ja siksi halusimme myös käyttää nimiä kerronnassa. Nimet ovat keksittyjä, eivätkä mitenkään johdonmukaisesti tehtyjä. Sukunimiä tai muita henkilötietoja emme tiedustelleet. Naiset kertoivat oma-aloitteisesti omista perheistään ja taustoistaan. Usein ne liittyivät meidän toiminnan teemoihin. Tietoisesti emme palanneet aiemmin puhuttuun aiheeseen, ellei asukas itse sitä tehnyt. Emme myöskään otaneet kantaa asukkaiden keskustellessa jostain toisesta asukkaasta.

Eettistä pohdintaa kävimme etenkin alkuvaiheessa ajatuksesta, että työskentelemme päihtyneiden asiakkaiden kanssa, kun useimmin kyse on selkeästi kuntouttavasta toiminnasta. Vierailtuamme asumisyksikössä muutamia kertoja ja

tavattuamme asukkaita, oli paljon helpompi miettiä toimintaa myös eettiseltä pohjalta.

Näillä naisilla on jo pitkä historia elettyinä asumis-, päihde- tai mielenterveysongelmien kanssa ja he sen myös itse tiedostavat. Asumisyksikkö ei ole kuntoutus paikka, vaan asunto näille naisille. Nämä naiset ovat voineet olla asunnottomia pitkäänkin, eräs kertoi meille asuneensa yli vuoden rappukäytävissä ennen tänne tuloa. Asunnon saanti on varmasti kuntouttavaa ja näkyy myös naisten ulkoisessa kunnossa. Useille tulee juomakausia ja silloin kunto on jotain muuta. Tilanteesta palataan taas parempaan arkeen ja odotetaan mitä seuraavaksi tapahtuu. Joillakin juominen on loppunut asumisyksikössä ja he toivovat asuntoa muualta.

Sosionomin osaamiseen liittyy työskentely arvojen ja asenteiden ristiriitaisissa tilanteissa. Eettinen harkintakyky ja vastuullinen, asiakaslähtöinen toiminta kuuluu olennaisena osana sosionomin työhön ja ammattitaitoon. (Borgman, Dal Maso, Hakonen, Honkakoski & Lyhty 2001, 16.) Mielestämme sosionomin työtä ohjaavat eettiset periaatteet olivat meillä hallinnassa ja liittyivät työhön hyvin selkeästi.

Opinnäytetyön prosessissa oma ammatillinen kehittymisemme on ollut yksi tavoitteistamme. Sen tavoittelussa koemme onnistuneemme. Yhtenä haasteena meille molemmille oli työskentely päihtyneiden asiakkaiden kanssa. Vaikka tietoisesti emme asettuneet työntekijän rooliin, niin silti olimme valmiita auttamaan naisia kaikenlaisten kysymysten parissa. Monet heistä yhdistivät meidät sosiaalialan työntekijöiksi ja esittivät hyvin monenlaisia kysymyksiä. Kohtasimme myös hyvin eri-ikäisiä ja eri ongelmaisia naisia.

Sosionomin osaamiseen liittyy erilaisten asiakkaiden kohtaaminen ja heidän tukeminen. Toimintamme liittyi sekä arkielämän tukemiseen, että tuomaan onnistumisen tunteita elämänhallinnassa. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli tarkastella ryhmätoiminnan merkitystä ja tämä myös liittyy sosionomin osaamiseen. Sosionomi voi mielestämme olla se henkilö, joka tällaista toimintaa tarkastelee ja kehittää.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä prosessi, jossa ennen maaliintulovaihetta on edeltänyt monta yllättävää ja ennalta arvaamatonta tapahtumaa. Arvioimamme ajankäyttömäärä ei ollut tämän työn kohdalla täysin realistinen, mutta ottamamme aikalisän turvin pääsimme päämääräämme. Prosessin loppupään siinäessä tunnemme kokeneemme ja saavuttaneemme monenlaisia tunnetiloja ja elämyksiä, jotka ovat olleet osana ammatillisen näkökulman muodostumisessa. Tärkeä osa ammatillista osaamista ja ymmärrystä on karttunut yhdessä olosta ja osallisuudesta asumisyksikön naisten yhteisössä.

LÄHTEET

- Ackerman, Robert J 1992. Lapsuus lasin varjossa. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- Ahlström, Salme, tutkimusprofessori, THL. Nainen ja alkoholi. Viitattu 10.03.2010. www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/291-nainen-ja-alkoholi.
- Borgman, Merja Dal Maso, Riitta Hakonen, Sinikka Honkakoski, Arja & Lyhty, Tuomo 2001. Sosionomin (AMK) ydinosaaminen. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen verkoston raportti. Rovaniemi: Pohjolan Painotuote Oy.
- Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo Oy.
- Hartikainen, Anne 2009. Vapaaehtoiset vuodeosastolla. Etnografinen tutkimus vanhusten ja vapaaehtoisten kohtaamisesta. Viitattu 30.01.2010. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/45242/vapaaeht.pdf?sequence=1>.
- Heikkilä, Jorma Heikkilä, Kristiina 2007. Voimaantuminen työyhteisön haasteena. Helsinki: WSOY.
- Hiltunen, Tarja & Kujala, Virpi & Mattila, Kati-Pupita 2005. Näkyvä piilo – Päihdeongelmaisen matka haavoittuneesta lapsuudesta eheyteen. Jyväskylä: Gummerus.
- Hirsjärvi, Sirkka Remes, Pirkko Sajavaara, Paula 1994 - 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.
- Holmila, Marja 1992. Kulkurin valssi on miesten tanssi. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Hyttinen, Irja 1990. Kun nainen juo. Naisten alkoholinkäyttö, alkoholin ongelmakäyttö ja hoito. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Juhila, Kirsi 2004. Sosiaalityön vuorovaikutus tutkimus. Historiaa ja nykysuuntauksia. Viitattu 30.01.2010.

Juomatapatutkimus 2008. <http://www.stakes.fi/yp/2009/4/mustonen.pdf>.

KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. (Viitattu pp Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006 02.05.2010) <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

Kujasalo, Anne & Nykänen, Hannele 2005. Viinin viemää – nainen alkoholin ansassa. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Metsämuuronen, Jari 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus.

Mönkkönen, Kaarina 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Päihdetilastollinen vuosikirja 2008. Alkoholi ja huumeet. Viitattu 9.3.09 <http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2008/paihde/Paihdetilastollinen2008.pdf>

Rehtilä, Inkeri 2009. Inhimillinen toiminta asukkaiden tiloissa. Licensiaattityö. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Viitattu 30.01.2010. http://www.ulapland.fi/includes/file_download.asp?deptid=16345&fileid=16296&file=20090525125428.pdf&pdf=1.

Siitonen Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Viitattu 07.02.2010. <http://herkules.oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>

Siitonen Juha, Robinson Heljä 2001. Pohdintaa voimaantumisesta. Teoksessa: Järvinen I (toim). Muutoksen kautta kasvuun s. 61-72. Kotilo ry:n jul-

kaisu. Pieksänmäki: RT_print Oy. Viitattu 07.02.2010.
<http://www.voimaantuvasuomi.org/sirob.pdf>

Suurla, Liisa 1989. Nainen, alkoholi, elämä Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Syrjälä, Leena Ahonen, Sirkka Syrjäläinen, Eija & Saari, Seppo 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjayhtymä.

Särkelä, Mona 2006. A-klinikkasäätiö. Päihteidenkäyttö ja yhteiskunnallisen osallisuuden ongelmat. Viitattu 24.02.2010.
<http://www.paihdelinkki.fi/tietoiskut/122-paihteidenkaytto-ja-yhteiskunnallisen-osallisuuden-ongelmat>.

Tukipiste Salli. Viitattu 25.04.2010.[http://www.hdl.fi/fi/asumispalvelut /asunnottomien-naisten-tukipiste-salli](http://www.hdl.fi/fi/asumispalvelut/asunnottomien-naisten-tukipiste-salli)

Vanhala, Anni 2005. Paikka ja asiakkuus. Etnografia naisten asuntolassa. Tampere: Yliopiston paino oy.

Vuorinen Kimmo ,2005. Etnografia. Ovaska S, Aula A, Majaranta P (toim). Käytettyyystutkimuksen menetelmät 63-78. Tampereen yliopisto. Viitattu 30.01.2010.
<http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/5-Vuorinen.pdf>

Österberg, Esa & Mäkelä, Pia. Päihteiden käyttö Suomessa. Viitattu 22.02.2010. [www.paihdelinkki.fi /Tietoiskut/111-alkoholinkaytto-suomessa](http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/111-alkoholinkaytto-suomessa)

Liite 1

RYHMÄTOIMINTAA NAISTEN ASUMISYKSIKÖSSÄ

Olemme opiskelijat Satu ja Tuija. Järjestämme syksyn aikana erityyppisiä ryhmätoimintoja asumisyksikössä yhdessä teidän asukkaiden kanssa. Jotta toiminta olisi mukavaa, niin kysymme teidän toiveita. Olemme käyneet muutaman kerran jo alustavasti niitä kartoittamassa, mutta vielä olisi tarve toiveista.

Osallistuminen on vapaaehtoista ja mukana voi olla oman innokkuuden mukaan.

Laita rasti ruutuun, mikäli aihe kiinnostaa. Voit myös ehdottaa jotain muuta.

Taidenäyttelyssä käynti

Retki museoon   mihin ? _____

Ruuan valmistusta   mitä ? _____

Leivontaa   mitä ? _____

Kädentaidot

esim. korujen valmistusta erilaisista materiaaleista,
joulukortteja, - koristeita, - pienimuotoisia lahjoja

Venyttelyä ja rentoutusta

Muita toiveita

Terveisin

Satu & Tuija

Liite 2

Kuva 1: Työn touhussa

Kuva 2: Valmiit tuotokset

Liite 3

Kuva 3: Joulun odotusta

Kuva 4: Tunnelmaa ja tuoksuja